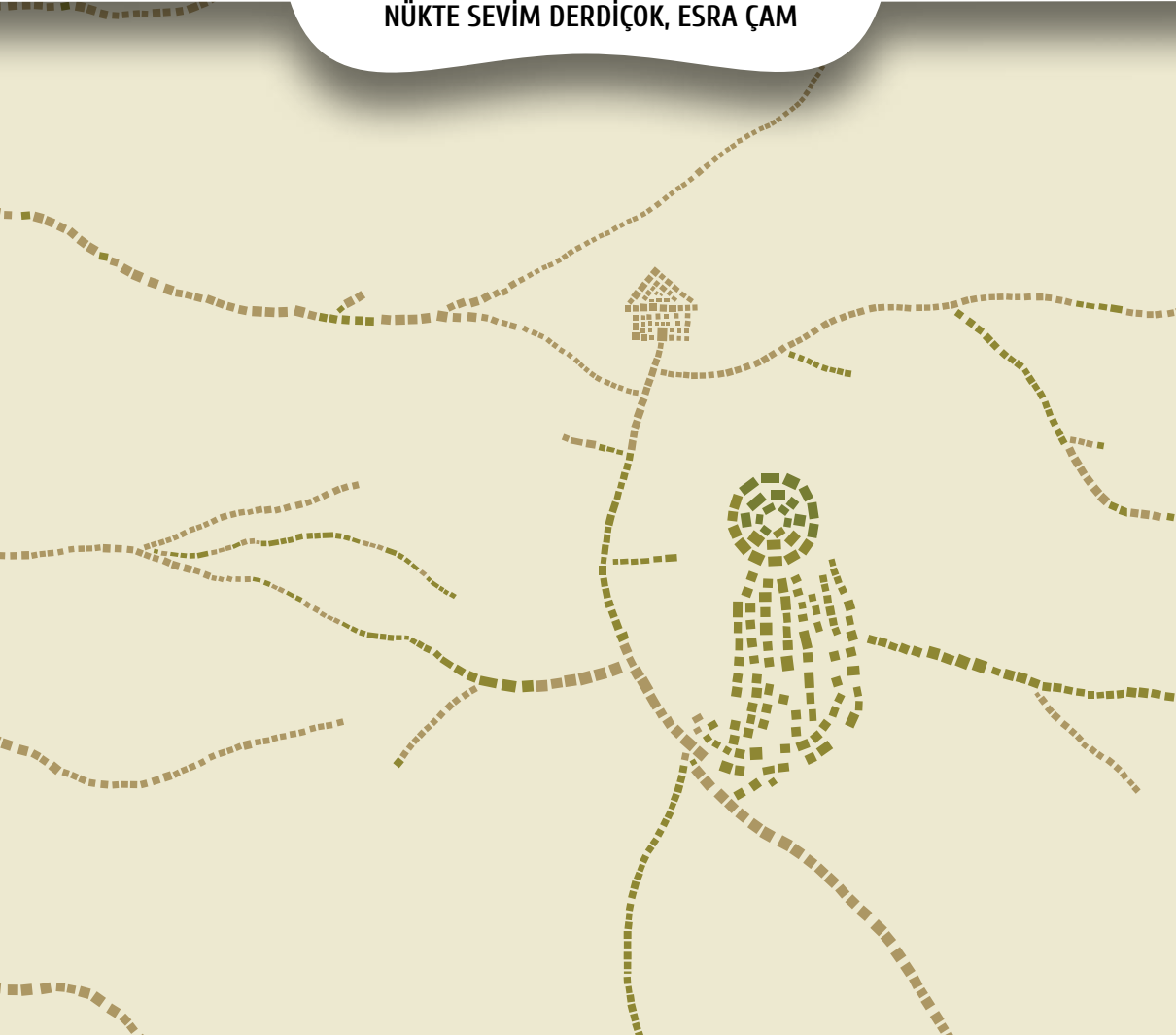

HILAMUR
AKADEMİ

SAHA VE BEN:

TÜRK HALK BİLİMİ DERLEME ÇALIŞMALARINDA
ARAŞTIRMACININ HİKÂYESİ

EDITÖRLER
NÜKTE SEVİM DERDİÇOK, ESRA ÇAM

SAHA VE BEN:

TÜRK HALK BİLİMİ DERLEME ÇALIŞMALARINDA
ARAŞTIRMACININ HİKÂYESİ

EDİTÖRLER

NÜKTE SEVİM DERDİÇOK, ESRA ÇAM

SAHA VE BEN:
TÜRK HALK BİLİMİ DERLEME ÇALIŞMALARINDA
ARAŞTIRMACININ HİKÂYESİ

Editörler
Nükte Sevim Derdiçok
Esra Çam

Genel Yayın Yönetmeni
Hakan Sarı

Kapak Tasarımı
Batuhan Güldiken

Kapak Tasarımı & Dizgi
IHLAMUR

1. Basım
IKSY: 185
Ihlamur Akademi: 88
Aralık 2024
ISBN: 978-625-6633-33-9

Baskı ve Cilt
Girişim Ajans Ofset
Sertifika No: 47852

IHLAMUR®

Topkapı Mah. Kahalbaş Sok. No:31/1 Fatih - İstanbul
Tel: +90 535 550 00 05
kitap@ihlamur.com.tr
www.ihlamurkitap.com
Kültür Bakanlığı Sertifika No: 12669

Ihlamur Akademi, İdeal Kültür Yayıncılık markasıdır.

Elinizde tuttuğunuz bu eser, Türk halk bilimi derleme çalışmalarının ilk adımlarını atarak saha araştırmasının temellerini inşa eden, bilgiye giden yolda iz bırakan ve bizlere ışık olan halk bilimcilerin aziz hatrasına ithaf edilmiştir.

SAHA VE BEN: TÜRK HALK BİLİMİ DERLEME ÇALIŞMALARINDA ARAŞTIRMACININ HİKÂYESİ

EDİTÖRLER

Dr. Nükte Sevim DERDİÇOK, Dr. Esra ÇAM

KATKILAR

Prof. Dr. Fuzuli BAYAT	Doç. Dr. Mehmet ERSAL
Prof. Dr. Özkul ÇOBANOĞLU	Doç. Dr. M. Emir İLHAN
Prof. Dr. Metin EKİCİ	Doç. Dr. Haktan KAPLAN
Prof. Dr. Pınar FEDAKÂR	Doç. Dr. Z. Nilüfer NAHYA
Prof. Dr. Burak GÖKBULUT	Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR
Prof. Dr. Selcan GÜRÇAYIR TEKE	Doç. Dr. Seçkin SARPKAYA
Prof. Dr. Çiğdem KARA	Doç. Dr. Erhan SOLMAZ
Prof. Dr. Rezan KARAKAŞ	Doç. Dr. Kübra YILDIZ ALTIN
Prof. Dr. Satı KUMARTAŞLIOĞLU	Dr. Erkan ASLAN
Prof. Dr. Mehmet Naci ÖNAL	Dr. Yasemin DOMAÇ YAŞAR
Prof. Dr. Şevket ÖZNUR	Dr. Yılmaz KAVAL
Prof. Dr. Selçuk PEKER	Dr. Makbule UYSAL
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU	Dr. Mehmet YARDIMCI
Prof. Dr. Umay TÜRKEŞ GÜNAY	Dr. Nathan YOUNG
Prof. Dr. Fikret TÜRKMEN	Sn. Nail TAN
Prof. Dr. Mustafa YENİASIR	Arş. Gör. Gökçe EMEÇ YÜCESOY
Doç. Dr. Bülent AKIN	Uzm. Dicle CİCA
Doç. Dr. Tuğrul BALABAN	Uzm. Emine VARIŞOĞLU SARPKAYA
Doç. Dr. Nagihan BAYSAL YURDAKUL	MsC. Nilüfer YILMAZ
Doç. Dr. Gonca KUZAY DEMİR	Arş. Hüseyin CILGA
Doç. Dr. Mustafa DUMAN	Arş. Ülkü ÖNAL

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ 9

SÖYLEŞİLER 13

“Zaman Selinin Önünden Kütük Kapmak”
Halk Bilimine Adanmış Bir Ömür:
Nail Tan’la Sahanın İzinde
Nükte Sevim DERDİÇOK - Esra ÇAM 15

Türk Halk Biliminin Usta Bilicisi Fikret Türkmen’le Saha Tecrübeleri Hakkında Söyleşi
Nagihan BAYSAL YURDAKUL 45

SAHAYA KURAMSAL YAKLAŞIMLAR 55

Folklor Biliminin Temeli veya Saha Araştırmasının Önemi
Fuzuli BAYAT 57

“Saha” Olarak Uzay: NASA ve Dünya Dışı Akıllı Yaşam Araştırmaları Enstitüsünün (SETI)
Sosyal Bilim Alanlarındaki Çalışmaları ve Halk Bilimcilere Sunduğu Bakış Açıları
Mustafa DUMAN 77

İnsanın Sesinin Duyulduğu Son Alan, Son Bilim Halk Bilimi
M. Emir İLHAN 97

Halkbiliminde Saha ve Etik Kuralların Kapsamı
Çiğdem KARA 103

Doğadan Kültüre, Kültürden Doğaya: Bir Halkbilimcinin Saha Notları
Kübra YILDIZ ALTIN 117

SAHA DENEYİMLERİ 133

Geleneğin ve Sözü'nün Bittiği Yerde Derlemeci Olmak

Bülent AKIN 135

Köy-Kent-Net Üçlüsünde Halk Bilimi Araştırmaları ve Alan Deneyimi Üzerine Notlar

Erkan ASLAN 147

Öteki Olmak, Ötekini Yazmak

Tuğrul BALABAN 167

Sahada 25 Yıllık Araştırma ve Derlemelerimizin Hikâyesi

Hüseyin CILGA 173

“Türk Kızı” mı, Öteki mi?; Ata Toprağı mı, Araştırma Sahası mı?:

Türkistan Topraklarında İzmirli Bir Kadın Araştırmacı

Esra ÇAM 181

Bağlamlararasılık Bağlamında Alan Araştırması Kavramı

Özkul ÇOBANOĞLU 201

Alan Günlüğü: Bir Derlemecinin Yol Arkadaşı

Nükte Sevim DİRDİÇOK 209

Halkbilimi Derleme Çalışmalarında Derleyicinin Sahada Karşılaşabileceği Sorunlar

Yasemin DOMAÇ YAŞAR 223

Wisconsin-ABD’de Halk Bilgisi (Folklor) Derleme Çalışması Yaparken Saha ve Ben

Metin EKİCİ 233

Bozkırdan Adaya: Adalı Olmanın İzinde -İstanköy’de Saha Deneyimim-

Gökçe EMEÇ YÜCESOY 249

Şah’ın Korusuna Girmek: Alevilik Çalışmalarında Sahada Olmak

Mehmet ERSAL 261

Kıbrıs Türk Halk Bilimi Çalışmalarında Nitel/Nicel Yöntemler Aracılığıyla Veri Toplama Üzerine Değerlendirmeler

Burak GÖKBULUT - Mustafa YENİASIR 279

Enstitü Kadınların İzinde: El Sanatları Geleneği ve Aktarım

Selcan GÜRÇAYIR TEKE 289

Etnografik Hikâyeler Bağlamında Bir Alan Araştırması Deneyimi: Bolu ve Düzce Örneği
Haktan KAPLAN 299

Kalpten Kalbe Giden Bir Yol Olarak Sahaya Çıkmak
Rezan KARAKAŞ 317

Masal Derlemelerinde Toplumsal Cinsiyet Dinamikleri:
Tunceli’de Erkek Derlemeci Olmak
Yılmaz KAVAL 321

Masal Derleme Deneyimi Üzerine
Satı KUMARTAŞLIOĞLU 337

Sahada Öteki Olmak: Kolaylaştırıcının Niteliği ve Önemi
Gonca KUZAY DEMİR 355

Evdeki Folklor: Folklorcu Anne ve Babanın Folklorcu Kızı
Zeliha Nilüfer NAHYA 363

Romanya Dobruçası Derlemeleri ve Ben
Mehmet Naci ÖNAL 383

Saha, Ben ve Bir İngiliz
Mehmet Naci ÖNAL 409

Köklerinden Güç Alan Bir Kadın Derlemeci: Halk Kültürünü Yaşatma Çabası
Ülkü ÖNAL 413

Sahadan Öğrendiklerim: Birey Odaklı ve Grupla Derlemede Halkbilimcinin Nitelikleri
Mehmet ÖZDEMİR 423

Kıbrıs’ta Saha Araştırmacılığı
Şevket ÖZNUR 443

Sahanın Arka Planı: Bir Halk Bilimcinin Deneyimleri
Selçuk PEKER 451

Saha ve Ben, Belki de Benim Sahalarım...
Saim SAKAOĞLU 471

“Ne Yapacaksınız Masalları?” Bir Palyaço/Uzman Olarak Masal Derlemecisi:
İran ve Azerbaycan’da Türk Masallarını Derlemek
Seçkin SARP KAYA 483

Halk Bilimci “Otantik”i Arayan mıdır?

Erhan SOLMAZ 493

1970’li Yıllarda Folklor Derlemeleri

Umay TÜRKEŞ GÜNAY 503

Halk Biliminde Öznellik Üzerine Kurulu Bir Saha Çalışması

Makbule UYSAL 507

Ege’den Türkistan’a Yolculuk: Karakalpakistan’da Saha Çalışmasının Öncesi ve Sonrası

Emine VARİŞOĞLU SARP KAYA - Pınar FEDAKÂR 523

Hekimhanlı Âşık Esirî’yi Bulma ve Türk Kültürüne Kazandırma Serüveni

Mehmet YARDIMCI 539

Çingene/Roman Mahallesi’nde Gacı Olmak

Nilüfer YILMAZ 549

“First, Ask The Muhtar” And Other Insights Into Turkish Villages

Nathan YOUNG 567

“Önce Git Bi’ Muhtarı Gör” ve Türk Köylerine Dair Diğer Gözlemler

Nathan YOUNG - Çev.: Dicle CİCA 585

SUNUŞ

“Düşleri gerçek yapmak...”

Saha çalışmaları, halk biliminin kalbidir. Bir milletin kimliğini oluşturan tür-külerin, masalların, geleneklerin ve günlük yaşam pratiklerinin kaydedildiği, bir anlamda geleceğe taşındığı yerdir saha. Her derleme ise bir yolculuktur. Bazen sisli yollar ve zorlu patikalar, kimi zaman ise kırsalın kuşkusuz sıcaklığı karşılar derleyiciyi. Bir köy odasında, gün boyu süren sohbetlerin ardından kaydedilen bir ağıt; pencereden sızan ay ışığıyla tınısını bulur. Halkın sözünde, sesinde ve sessizliğinde birikmiş olan hazineler, derleyicilerin sabırlı ellerinde yeniden hayat bulur. Halk biliminin izini sürmek, bir anlamda geçmişin fısıltılarına kulak vermektir. Bu fısıltılar, yeri geldiğinde bir derlemecinin not defterine dökülür, kimi zaman bir teybin ses bandına kaydedilir. Ama her şeyden öte, halkın derin ruhuyla kurulan bir bağın öyküsüdür. Sahanın bu yönü, halk biliminin sadece akademik bir disiplin değil, aynı zamanda insan hikâyelerinin ve duygularının bir yansıması olduğunu bizlere hatırlatır.

Ancak saha, sadece güzelliklerden ibaret değildir. Saha, aynı zamanda büyük bir sabır ve özveri gerektirir. Derlemeciler, soğuk kış gecelerinde köy okullarında uyku tulumlarına sığır, kimi zaman köylülerin çekingenliğiyle, kimi zaman da şehirden gelen bir yabancıya duyulan tereddütle başa çıkar. Bazen zorlu coğrafi koşullarla, bazen de kültürel bariyerlerle yüzleşir; ama bu zorluklar onların tutkularını törpülemek yerine daha da güçlendirir. Derleyiciler yılmazlar; çünkü bu yolculuğun sonunda, sadece bir hikâyeye değil, bir milletin ruhunu geleceğe taşıyacak izler vardır. Dolayısıyla derleme çalışmaları, sadece bilimsel bir görev değil, aynı zamanda kültürel değerlerimizi koruma ve bu değerleri geleceğe taşıma sorumluluğudur.

Saha ve Ben: Türk Halk Bilimi Derleme Çalışmalarında Araştırmacının Hikâyesi, bu sorumluluğun bir yansımasıdır ve halk biliminin önemini bir kez daha hatırlatmayı amaçlamaktadır. Bu kitap, yalnızca bir derleme kitabı değil, aynı zamanda halk bilimi alanında saha çalışmalarının tarihsel ve bilimsel önemini vurgulayan bir rehber niteliğindedir. Bu kitabı hazırlamaktaki temel amacımız, halk bilimi derleme çalışmalarına emek veren araştırmacıların hikâyelerini gelecek nesillere aktarmak ve saha çalışmalarının kültürel mirasımızın korunmasındaki vazgeçilmez yerini gözler önüne sermektir.

Bu kitap, yitip gitmekte olanın izini sürenlerin, zanaatkâr titizliğiyle bir araya getirdiği hikâyelerini; gözlem ve tecrübelerini anlatıyor. Bu zengin yolculuğu paylaşmak, derleyicilerin yaşadığı büyümlü anları ve üstesinden geldikleri güçlükleri hatırlatmak için araştırmacılar tarafından kaleme alındı. Sayfalar arasında ilerlerken, halk biliminin eşsiz hazinesine bir adım daha yaklaşacak ve bu hikâyelerde kendinizden de bir parça bulacaksınız.

Halk bilimi çalışmalarında sıklıkla “biz” olarak ifade edilen kolektif bir çaba ve dayanışma vurgusu yapılır. Ancak bu kitapta, adından da anlaşılacağı üzere, bireysel bir yolculuğu ön plana çıkarmayı amaçlıyoruz: *Saha ve Ben*. Çünkü her derlemeci, sahaya adım attığı andan itibaren, kendi kişisel hikâyesini de yazmaya başlar. Bu hikâyeye, sadece derlenen malzemenin değil, aynı zamanda derlemecinin kendi içsel yolculuğunun da bir parçasıdır.

“Biz”den “ben”e olan bu dönüş, halk biliminin insana dair yönünü hatırlatır. Her bir derleyicinin sahadaki gözlemleri, karşılaştığı zorluklar ve yaşadığı deneyimler farklıdır. Bu kitapta, kolektif bir disiplin olan halk biliminin bireysel boyutlarını, derlemecilerin kişisel bakış açıları ve yolculukları üzerinden ele alıyoruz. Bu, her bir araştırmacının kendine özgü katkısını ve sahadaki deneyimlerinin benzersizliğini görünür kılma çabasıdır. *Saha ve Ben*, sadece bir araştırmacının sahadaki hikâyesini değil, aynı zamanda o hikâyeye aracılığıyla halk bilimi çalışmalarının bireysel özveriyle nasıl zenginleştiğini de gözler önüne seriyor. Bu kitap, bireysel hikâyelerin toplamının, halk bilimi alanındaki büyük resmi nasıl şekillendirdiğini anlatıyor.

Saha ve Ben, halk biliminin üç neslini bir araya getiren bir köprü niteliğindedir. Bu kitabın amaçları arasında; halk bilimi alanında farklı nesillerin birikimlerini buluşturarak saha çalışmalarına dair zengin bir perspektif sunmak yer almaktadır. İlk nesil halk bilimcilerin sabır ve emekle topladığı malzemelerden, günümüz teknolojisiyle donatılmış yeni nesil araştırmacıların deneyimlerine kadar uzanan bir süreç bu sayfalarda hayat buluyor. Bu farklılıklar, halk bilimi alanında kuşaklar arasındaki bilgi aktarımını ve metodolojik dönüşümleri anlamak açısından büyük bir öneme sahiptir.

Yurt içi ve yurt dışından alanında uzman hocaların katkılarıyla zenginleşmiş bu eser, cinsiyet fark etmeksizin, halk biliminin farklı kuşaklarının saha tecrübelerini okuyucularla buluşturmayı amaçlıyor. Türk dünyasının geniş coğrafyasından elde edilen derleme deneyimleriyle şekillenen bu kitap, kültürel çeşitliliğin ve derleme çalışmalarının çok yönlü perspektiflerini gözler önüne seriyor. Kitapta yer alan üç kuşak halk bilimcinin hikâyeleri, sadece saha çalışmalarının yöntemsel dönüşümünü değil, aynı zamanda teknolojik gelişimle

şekillenen bir bilimsel süreci de gözler önüne sermektedir. Kimi zaman bir teybin kasetini dikkatle takan derleyici, kimi zaman bir cep telefonu kamerasıyla bu eşsiz kültürel mirası kayıt altına alır. Ancak değişmeyen bir şey vardır: Bu mirası geleceğe taşıma tutkusunu.

Bu kitabın bir başka özelliği, halk bilimi alanında gözlenen ekol farklılıklarını doğal bir zenginlik olarak kabul etmesidir. Halk bilimi mi, halkbilimi mi? Bu sorunun yanıtı, bir araştırmacının benimsediği ekol ve yöntemle göre değişebilir. Kitapta yer alan yazılar bu çeşitliliği yansıtmaktadır. Tercihler arasındaki bu fark, halk biliminin farklı yorumlarla zenginleşen, dinamik bir alan olduğunu göstermektedir. Biz de editörler olarak bu yaklaşımlara müdahale etmemeyi, her araştırmacının kendi üslubunu korumasını sağlamak adına bir ilke olarak benimsedik.

Kitaptaki yazılar, halk bilimi çalışmalarını çok yönlü bir perspektifle ele almayı amaçlayarak üç ana başlık altında sunulmuştur: **Söyleşiler**, **Sahaya Kuramsal Yaklaşımlar** ve **Saha Deneyimleri**. “Söyleşiler” bölümü, halk biliminin duayen isimlerinin bilgi birikimlerini, meslek hayatlarındaki dönüm noktalarını ve saha çalışmalarına dair anılarını okuyucularla paylaşmaktadır. Bu bölüm, yalnızca bilimsel bir aktarımdan ibaret değil, aynı zamanda halk biliminin insan hikâyeleriyle nasıl yoğrulduğunu ortaya koyan bir arşiv niteliğindedir.

“Sahaya Kuramsal Yaklaşımlar” başlığı, halk biliminin teori ve yöntem açısından nasıl bir evrim geçirdiğine odaklanırken halk bilimi çalışmalarına metodolojik bir derinlik kazandırıyor. Bu bölümde, farklı ekollerin sunduğu bakış açıları, saha çalışmalarının yalnızca bir veri toplama süreci olmadığını, aynı zamanda bilimsel bir çözümleme disiplini gerektirdiğini vurgular. Teorik derinlik ve kuramsal perspektif, halk bilimine olan bakışı zenginleştirirken, derleme süreçlerinin neden ve nasıl yapıldığına dair önemli ipuçları sunmaktadır.

“Saha Deneyimleri” başlığı ise alan araştırmalarına dair yaşanmışlıkları içerirken aynı zamanda halk bilimi çalışmalarının mutfağına ışık tutar. Alan araştırmalarına katılan bilim insanlarının birebir yaşadığı zorluklar, karşılaştıkları ilginç anekdotlar ve unutulmaz gözlemleri, bu bölümde bir araya getirilmiştir. Bu bölüm, halk biliminin hem emek hem de tutku gerektiren bir alan olduğunu okuyucuya yeniden hatırlatıyor. Bu üç başlık, halk biliminin geniş dünyasını bütüncül bir bakış açısıyla kavramak isteyen okuyucular için zengin bir içerik sunuyor. Kitap, halk bilimine dair teori, pratik ve deneyimlerin bir arada ele alındığı bir başvuru kaynağı olma niteliği taşıyor.

Saha ve Ben, derlemeciliğin yalnızca teknik bir iş olmadığını, aynı zamanda büyük bir yürek, sabır ve adanmışlık gerektirdiğini hatırlatıyor. Hocalarımızın engin tecrübelerini öğrencilere ve okuyuculara sunma gayesiyle hazırlanan bu eser, aynı zamanda kuşaklar arasında bir diyalog başlatmayı hedefliyor. Farklı yöntem ve araçlarla yapılan saha çalışmalarının zengin hikâyeleri hem derleyiciler için bir rehber hem de halk bilimi meraklıları için ilham kaynağı olacaktır.

Bu kitabı hazırlarken, halk bilimine gönül vermiş araştırmacılar olarak yıllardır düşlediğimiz bir hedefi gerçekleştirmiş olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. *Saha ve Ben*, yalnızca bir kitap değil; uzun süredir tasarladığımız, halk biliminin bireysel hikâyelerini ve saha deneyimlerini görünür kılmayı amaçlayan bir hayalin somut bir ürünü. Editörler olarak, halk biliminin sadece akademik bir alan değil, aynı zamanda insanın sahadaki yolculuğunun, duygularının ve çabalarının bir bütünü olduğunu hep hissettik. Bu duygu, bizi bu kitabı hazırlamaya yöneltti. Araştırmacıların deneyimlerini, duygularını ve derlemeciliğin zorlu ama büyüleyici yanlarını ortaya koyarak, uzun zamandır hedeflediğimiz bir çalışmayı hayata geçirdik.

Ancak bu kitabı hayata geçirirken yalnızca düşlerimiz ve gayretimizle değil, değerli hocalarımızın bilgi birikimi ve rehberliğiyle de güçlendik. Halk bilimi alanında duayen olan hocalarımız, önerileri, katkıları ve teşvikleriyle bu eserin zenginleşmesine önemli ölçüde katkı sağladı. Onların destekleri, kitabın her aşamasında bize yol gösterici bir ışık oldu. Hocalarımızın halk bilimine olan tutkusu ve bu alandaki engin tecrübeleri, bizim için bir ilham kaynağıydı. Onların katkıları olmadan, bu eseri hayal ettiğimiz şekilde hayata geçirmek mümkün olmazdı. Bu kitap, her bir satırıyla halk bilimine gönül verenlerin, geçmiş ve geleceğe aynı anda bakabilen gözlerinin bir yansımasıdır. Bu vesileyle, Türk halk kültürünün farklı coğrafyalardaki yankılarını anlamak ve aktarmak için büyük emek harcayan, bizlere inanan ve destek veren değerli hocalarımıza ve katkı sağlayan herkese minnettarlığımızı ifade etmekten mutluluk duyuyoruz.

*Nükte Sevim Derdiçok & Esra Çam
İstanbul & İzmir
Aralık 2024*

SÖYLEŞİLER

“ZAMAN SELİNİN ÖNÜNDEN KÜTÜK KAPMAK” HALK BİLİMİNE ADANMIŞ BİR ÖMÜR: NAİL TAN’LA SAHANIN İZİNDE

Nükte Sevim DERDİÇOK

Dr. Öğretim Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, nukte.derdicok@izu.edu.tr, ORCID:0000-0002-3020.3226.

Esra ÇAM

Dr. İzmir/Türkiye, esrauz.ege@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2346-2502.

Fotoğraf-1: Nükte Sevim Derdicok, Nail Tan, Esra Çam (Sol baştan).

- *Sayın Hocam, öncelikle bizimle söyleşi yapmayı kabul ettiğiniz ve sevgili eşiniz ile evinizin kapısını bizlere açtığınız için çok teşekkür ederiz. Söyleşimiz, Türkiye’de alan araştırması üzerine yaptığınız kurumsal ve akademik çalışmalar, tecrübeleriniz ve anılarınız üzerine odaklanacaktır.*

- Ben teşekkür ederim, evet.

- *Hocam biliyoruz ki siz Kastamonu’nun Kavacık köyünde doğdunuz. Halk bilimine adım atmanız ve derleme çalışmalarınız için doğduğunuz, bulunduğunuz ortamın önemi ne oldu? Size nasıl bir kaynak teşkil etti?*

- Evet, ben Kastamonu’nun Araç ilçesine bağlı Kavacık köyünde, 10 Aralık 1941 tarihinde dünyaya geldim. Babam, askerliğini jandarma çavuşu olarak yapmıştı. O dönemde polisi yetiştiren bir okul yoktu. Jandarma kökenlilerin iyi birer polis olacağına karar vermişler ve çavuşluk yapmış olanları polis yapmaya başlamışlar. Bu vesileyle babam polis olmuş ve köyden ayrılmış. Annem ise okuryazar olmayan, tam anlamıyla köy kökenli bir hanımdı. Bu nedenle doğumlarını annesinin yanında, köyde yapmış. Bir süre köyde yaşamışız. Daha sonra yaz ve kış mevsimlerinde babamın görev yaptığı illere, Gaziantep, Konya, Tokat ve Ankara’ya gitmişiz. Bu dönemlerde babamla birlikte yaşamışız.

1953 yılında Göl İlköğretmen Okuluna, o zamanki adıyla Göl Köy Enstitüsüne kaydoldum. Köy Enstitüleri henüz kapanmamıştı ve babam, Kastamonu merkezinde polislik yaptığından ben %25 şehirli kontenjanından girmiştim. Köy Enstitüsünde yaklaşık dört buçuk ay kadar eğitim aldım. Yaz aylarında her yıl üç ay boyunca annemle birlikte Kavacık köyüne dönerdik. Babam resmî görevine giderken biz köyde tarlaları eker, kışlık yiyeceğimizi, unumuzu, makarnamızı, kuru sebzemizi ve meyvemizi hazırlar, ihtiyaçlarımızı köyde elde ederdik. Bu sayede ailemiz maddi bir sıkıntı yaşamamış ve Kastamonu merkezde bir ev satın alma imkânına da kavuşmuştu. O dönemin öğretmen okullarının amacı, köylere öğretmen yetiştirmektir. Biz de tarımın ve halk kültürünün içinde büyüdük. Ayrıca 1959-1960 ders yılında bir yıl Kastamonu merkez Kavak Köyü İlkokulunda müdür ve öğretmenlik yaptığım sırada köylü ile iç içe yaşadım. Üç ayrı mahalleden oluşan köyün bir parçası Çerkez kökenliydi. Bu da ileriki yıllarda halk bilimi alanında bir araştırmacı olmamda ve bu alanı severek ele almamda büyük rol oynadı. Eğer şehirde doğup büyümüş olsaydım, belki de halk bilimci olmayacaktım.

- *O zaman içinde yetiştiğiniz ortamın, sizin halk bilimci kimliğinizin doğmasına ve şekillenmesine zemin oluşturduğunu, söyleyebiliriz.*

- Evet, sonradan fark ettiğim bazı unsurlar, örneğin köyümdeki ahşap kilitler,

ileriki çalışmalarında da ilham kaynağı oldu. Köyde gördüğüm, başka yerlerde karşılaşmadığım bu tür unsurlar, benim için önemli birer inceleme konusu hâline geldi. Örneğin, köyümüzün yer adlarını ele alarak bu konuyu ayrı bir makale olarak kaleme aldım. Ahşap kilitler ise anahtarları dahi ahşaptan yapılmış olan bu geleneksel yapı, beni etkilemiş ve bu konuda bir makale yazmama vesile olmuştur. Ayrıca köydeki arabalar, yiyecekler gibi pek çok unsuru incelemek benim için âdeta bir görevdi, doğduğum topraklara bir vefa borcuydu. Bu çerçevede Araç ilçesiyle ilgili folklor ağırlıklı bir kitap hazırladım, editörlüğünü üstlendim ve bu kitap da böylece ortaya çıktı. Araç ve köyümle ilgili pek çok makalem ve çalışmam mevcut.

- *Hocam, bir söyleşinizde¹, öğretmeninizin sizi yetiştirirken, gelecekte öğretmenlik yapacağınız yerlerde halk kültürünü derlemeniz gerektiğini söylediğini ve bu sözün sizi teşvik ettiğini belirtmişsiniz. Bu konuyu biraz daha açabilir miyiz; öğretmeninizin tavsiyesi sizin üzerinizde nasıl etkili oldu? Halk bilimi yolculuğunuzda bu önerinin izlerini nasıl açıklayabilirsiniz?*

- Kesinlikle oldu. 1960-62 yılları arasında Bursa Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünde yüksek öğrenim gördüm. Orada üç edebiyat öğretmenim vardı: Mehmet Aydın, İsmet Kayalı ve Bahattin Arık. Üçü de Türk Dil Kurumunun üyesiydi ve derslerinde bize halk kültürü derlemeleri konusunda sürekli tavsiyelerde bulunurlardı. Özellikle Mehmet Aydın, bize her tatilde araştırma ödevleri verirdi. Bir defasında bana, “Nail Bey, senin memleketin Kastamonu’da çok iyi halk şairleri var. Bu yaz o halk şairlerini araştırıcaksın.” demişti. Ayrıca, “Türkiye’deki folklor derlemelerinin %90’ına yakını öğretmenler tarafından yapılmıştır. Türk Dil Kurumunun dil derlemeleri ve halk kültürü malzemesi toplama çalışmalarında da öğretmenler büyük bir rol oynamıştır. Kurumun üyelerinin %70-80’i öğretmen kökenlidir.” diye eklerdi. Bu nedenle, kültür derlemelerinde özellikle Türkçe ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerinin önemli bir görevi olduğunu vurgulardı. *Türk Dili* dergisinin her sayısını sınıfa getirip okuturdu. Aynı şekilde, *Türk Folklor Araştırmaları* dergisini de okul idaresi aracılığıyla abone olup her ay bize ulaştırırdı. Bu süreç, derleme çalışmalarının ne kadar önemli olduğunu anlamamı sağladı. Mehmet Aydın’ı hayırla anmak gerek. O, Ankara’da, Gazi Eğitimde ve Hacettepe Üniversitesinde de dersler verdi ve halk kültürü konusunda büyük katkılar sundu.

- *Kıymetli Hocam, bu noktada ilk derleme çalışmanız üzerine konuşalım mı? İlk derleme çalışmanızı hatırlıyor musunuz? Ne zaman ve hangi konu üzerine derleme yapmıştınız?*

¹ Bahsedilen söyleşi için bk. Serpil Aygün Cengiz vd., “Nail Tan ile Folklor Üzerine Bir Görüşme”. *Folklor/ Edebiyat*. S. 93, 2018, 233-258.

- İlk derlemem olarak sayabileceğimiz çalışma, Kastamonu'daki halk şairleri üzerine yaptığım bir araştırmadır. Mehmet Aydın'ın teşvikiyle, birinci sınıftan ikinci sınıfa geçtiğim yaz tatilinde Kastamonu merkezde ciddi bir çalışma yaptım. O dönemde Kastamonu'da halk şairleri üzerine çalışan iki-üç yaşlı araştırmacı vardı. Öncelikle İhsan Ozanoğlu'na gittim. O bana, «Evlat, biz hepsini yazdık, sana bir şey kalmadı.» dedi. Eskiden bu tür yaklaşımlar oluyordu. Ardından ikinci isim olan Mehmet Nasih Çelenligil'in bürosuna gittim. O, bana elindeki kaynaklardan bilgiler verdi, üzerinde çalıştığı şairler hakkında bilgi sundu. Böylece İhsan Bey'in kitapları ve Nasih Bey'in verdiği bilgiler ışığında Kastamonu halk şairleri üzerine bir ödev hazırladım. Mehmet Aydın bu çalışmamı beğendi. Bu çalışma yaşayan şairleri ayrı bir yere koyarak ele alıyordu, bu nedenle belki tam anlamıyla bir derleme sayılmaz, ama kaynak kişilerle doğrudan temas ettiğim için derleme olarak da kabul edilebilir. -1961 62 yıllarındaki bu ilk çalışmanın ardından Van'daki derlemelerim başladı.

- *Hocam, öğretmenlik mesleğinizi icra etmek için farklı coğrafyalarda buldunuz. Bu durum size farklı bölgelerin kültürel yapısını ve halk kültürünü gözleme ve derleme olanağı sunmuştur. Bu konu hakkındaki görüşleriniz nelerdir?*

- Van Alpaslan İlköğretmen Okuluna Muş, Bitlis, Ağrı, Hakkâri ve Van'dan öğrenciler geliyordu. Bu beş ilin çocuklarıyla çeşitli seyahatler yapma fırsatım oldu. Onların yaşadığı çevreleri tanıdım, ailelerini, annelerini, babalarını gördüm. Bazen bir cenazeye katılmak için kötü bir olay vesilesiyle gittim, bazen de bir düğüne katılmak için iyi bir olay sebebiyle. Halk kültürüne olan ilgim ve merakım, bu çocukların hangi çevreden geldiklerini öğrenme isteğiyle birleşti. Diğer öğretmenler genelde bu tür yerlere gitmezken, ben öğrencilerimin memleketlerini sıkça ziyaret ettim ve bu illeri dolaştım.

- *Hocam, sizin de öğretmenlik yaptığınız yıllarda öğrencilerinizi derleme çalışmaları yapmaları konusunda teşvik ettiğinizi biliyoruz. Peki, öğrencilerinize sahaya çıkmadan önce ne gibi tavsiyelerde bulunuyordunuz?*

- 1962 yılında Eğitim Enstitüsünü birincilikle bitirdiğimde, en iyi öğretmenleri, yani seçme öğretmenleri, öğretmen okullarına gönderirlerdi ki öğrenciler iyi yetişsin. Bir kura çektik ve Van Alpaslan İlköğretmen Okuluna atandım. O sırada Mehmet Aydın Bey'in öğütleri hâlâ kulağımdaydı. Yaz tatillerinde, öğrencilerime seviyelerine ve sınıflarına uygun olarak derleme ödevleri verirdim. Bu ödevlerin sınıfı geçmeye ve karnelerine etki edeceğini belirterek, âdeta bir yazılı sınav gibi ciddiyetle hazırlamalarını isterdim. Şubat tatillerinde ise daha kısa derleme ödevleri verirdim; mesela bir masal ya da hikâye toplamalarını isterdim. Onlara bu süreçte nelere dikkat etmeleri gerektiğini anlatır, kaynak

kişiyi mutlaka not etmelerini söyledim. Van’da Kürtçenin yaygın bir dil olduğunu göz önünde bulundurarak, öğrencilere topladıkları malzemeleri Türkçeye çevirmelerini söyledim. Kitaptan kopya çekmeye çalışanları ise hemen fark ederdim.

En çok fayda sağladığım dönem ise son sınıf öğrencilerinin uygulama okullarına gönderildiği dönemdi. Bu öğrenciler iki ay boyunca köylerde kalır ve bitirme ödevleri hazırlardı. Ben de o bitirme ödevlerinin danışmanıydım. Öncelikle köydeki durumu öğrenir, varsa halk şairleri ya da anlatıcılar hakkında ön araştırma yapar, öğrencilere buna göre ödev verirdim. Mesela Gölbaşı İlkokulunda bir öğrenciye, köyde Ercişli Emrah’ın mezarının olduğu ve burada yaşadığı söylenince, “Köyde Ercişli Emrah hakkında ne anlatılıyorsa hepsini yazacaksın.” diye ödev verdim. Bazı ödevler oldukça ilginçti. Örneğin, bir köydeki cenaze töreni dikkatimi çekti ve o köydeki defin ve ölüm geleneklerini, öğrencimin rehberliğinde, bizzat gözlemleyerek yazdım. Bu gözlemlerim sonucunda, 1965 yılında, Van Alpaslan İlköğretmen Okulunda öğretmenlik yaparken *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinde ilk yazım yayımlandı. Daha sonra Kastamonu Kız İlköğretmen Okulunda üç yıl öğretmenlik yaptım. Askerlik sonrası, 1970 yılının sonunda Millî Eğitim Bakanlığına (Millî Folklor Enstitüsüne) geldiğimde folklor dergilerindeki yazılarım benim için önemli referans oldu. 1970 yılında üç ay kadar da Mardin Kız İlköğretmen Okulunda görev yaptım.

- *Hocam, söyleşilerinizde sıklıkla bahsettiğiniz Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi’nde halk hikâyeleri derlediğinizi ve bu süreçte âşıklarla çalıştığınızı biliyoruz. Âşıklarla çalışmak nasıl bir tecrübeydi?*

- Öncelikle bu soru için çok teşekkür ederim. Halk şairleriyle derleme yapmak gerçekten zorlu ve sıkıntılı bir süreçtir. Hatta Doğan Kaya isimli bir meslektaşımız, “En iyi halk şairi, ölmüş halk şairidir.» der. Çünkü hayatta olan şairler bazen zorluk çıkarır, sağlıklı derleme yapmak kolay olmaz. Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi’ne gelince, 1998 yılında, sabah saatlerinde Kültür Bakanlığındaki genel müdürlük görevimden emekli olduktan sonra, öğleden sonra Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun (dönemin TDK başkanı) ve Prof. Dr. Fikret Türkmen’in (Proje Başkanı) davetiyle Türk Dil Kurumunda çalışmaya başladım. Özellikle Türk Dünyası Destanlarının Tespiti, Türkiye Türkçesine Aktarılması ve Yayımlanması Projesi’nde görev aldım. Ahmet Bican Hoca, «Bu destanların günümüzdeki uzantıları olan halk hikâyelerini de derlememiz gerekiyor. Nail Bey, özellikle sen bu alanda çok tecrübelisin, bize büyük katkı sağlarsın.»

dedi. Hem halk şairlerini tanıdığımı hem de onların huylarını, alışkanlıklarını bildiğimi söyledi. Çünkü sağlıklı bir derleme yapmak gerçekten zordur; her şeyi söylemezler. İlk olarak, repertuarını derleyeceğim kişiler olarak Âşık Şeref Taşlıova ve Âşık Murat Çobanoğlu'nu seçtim. Daha sonra üç farklı şairden de birer ikişer hikâye derledim. Bu süreçle ilgili daha fazla bilgi almak isterseniz benimle ilgili yayımlanan armağan kitabını² biliyor musunuz, ona bakabilirsiniz.

- *Evet, kitabı biliyoruz hocam.*

- Türk Dil Kurumundaki çalışmalarında derlediğim hikâyelerin ve bu çalışmalarda yer alan şahısların listesi, “Nail Tan’ın Türk Dil Kurumu’ndaki Çalışmaları” başlıklı bir bölümde yer alıyordu. O dönem, Âşık Murat Çobanoğlu ve Âşık Şeref Taşlıova Ankara’da yaşıyordu ve onları Kuruma davet ettim. Onlara ilk olarak paradan bahsetmem gerektiğini söyledim, çünkü geçimlerini bu işten sağlıyorlardı ve ne alacaklarını bilmek onlar için önemliydi. Şunu belirtmek isterim ki iyi bir ödeme yaparsanız iyi malzeme elde edersiniz. Halk şairleri özel bir konuma sahiptir. Parasız gönüllülük işinde, ancak ufak tefek şeyler anlatırlar, bu da amacınıza ulaşmanızı zorlaştırır. Aslında, haklılar da. Bu, her meslekte olduğu gibi, esnaf ve el sanatları ustalarında da görülür; her şey öğretilmez, bazı bilgiler ustanın kendine sakladığı sırlar olur. Yoksa meslek yürümez, aç kalırlar. Ben de onlara dedim ki “Devletin bir projesi var ve bugüne kadar verilmiş en yüksek telif ücretini ödüyor. Bu nedenle, her şeyi dört dörtlük istiyoruz.”

Onlara bir kâğıda yazarak şunu söyledim: Repertuarınızda iyi bildiğiniz hikâyeleri ve onların planlarını yazacaksınız. Şu noktaya geldikten sonra şu dörtlülüğü söyleyecek, bu dörtlülüğü de mutlaka not edeceksiniz. Çünkü her ne kadar sürekli hikâye anlatan insanlar olsanız da bazen hafızanızda bir boşluk olabilir, bu nedenle bir hatırlatıcıya ihtiyacınız olacak. Bana “Hazırım, bu hikâyeyi kaydedebilirsin.” dediğinizde kayda geçeceğiz. Ancak eğer yarım yamalak bir hikâye anlatırsanız, çalışma yarıda kalır ve karşılığında alacağınız ücret de buna göre şekillenir. Yani bu işte gösterdiğiniz çabaya göre değerlendirme yapılacak.

Âşık Şeref Taşlıova’ya gelince, onun eğitim seviyesi ve hikâye anlatma tecrübesi Âşık Murat Çobanoğlu’ndan biraz daha yüksekti. Mesleğine bağlılığı da gözle görülür şekilde fazlaydı, işine çok ciddiyetle yaklaşıyordu. Âşık Murat Çobanoğlu ise güzel sesiyle dinleyiciyi kolayca etkiliyordu, ama Şeref Taşlıova’nın yaklaşımı daha disiplinli ve ciddiydi. Önemli olan da buydu; Taşlıova,

² Bk. Tuncer Gülensoy ve Hayrettin İvgin, *Nail Tan’a Armağan*. Ankara: Kültür Ajans Yayınları, 2011.

hikâyeleri daha titiz bir şekilde hazırlıyor ve anlatıyordu. Âşık Şeref Taşlıova'ya ayrıca çalgılı kısımlardaki makamların adını da belirtmesini söyledim. Mesela, “Köroğlu'nun bu şiiri şu makamda çalınır.” diyerek makamları tek tek söylemesini istedim. Ona, bu âşık makamları üzerinde başka bir çalışma yaptıracağımı ve bu nedenle makamların adını vurgulamasını belirttim. Bu şekilde, makamları da içeren derlemeyi tamamladık. Sonuç olarak 22-23 hikâye basıldı. Bu çalışmalardan biri de Prof. Dr. Armağan Coşkun'un eline geçti. O, bu makamları notaya aldı ve özellikleriyle üzerinde çalışarak doçent oldu. Âşık makamları üzerine yaptığı bu çalışma gerçekten çok değerliydi. Ne kadar önemli bir iş ortaya koyduğumuzu o zaman bir kez daha anladık.

Taşlıova bir günde iki hikâye anlattı, ancak ben ona dinleyici olmadan bu işin eksik kalacağını söyledim. Çünkü dinleyici olmadan âşık, sahneye oturup çalsa söylese bile hikâyenin tadı tuzu eksik kalıyor. Hikâyenin tam anlamıyla canlanabilmesi için mutlaka dinleyiciye, doğal ortama, bağlama ihtiyaç var. Bu yüzden ona Erzurumlu ve Karslı dinleyiciler bulacağımı söyledim ve onların huzurunda anlatmasını istedim. Hazır olduklarını söylediler, birer hikâye kaydederim dedik. Dinleyicileri Türk Dil Kurumunun aşağıdaki salona oturttuk. Taşlıova ve diğer âşıklar sahnede idi, ben de masamda oturup kaydı başlattım.

Âşık Şeref Taşlıova, karşılıklı deyiş kısımlarını, planını yazmış, her adımı belirlemişti. Hikâyeyi adım adım, aşama aşama hazırlamıştı; en sonunda da duvak kapma bölümüyle bitirecekti. Taşlıova'nın hikâyesi üç saatten fazla sürdü. Aralarda dinlenmesine izin veriyordum. Bir buçuk saat sonra, «Yorulursan haber ver.» dedim. «Yok hocam, bırakmam.» dedi. Zinde olacak, sesi iyi çıkacak, her şey makamında olacaktı, çünkü bu kısımlar notaya alınacaktı.

Taşlıova, her şeyi harfi harfine eksiksiz yaptı. Ancak Âşık Murat Çobanoğlu'nu dinleyiciler önünde tekrar kayda aldığımızda dinleyiciler gülmeye başladı. Çünkü hikâyenin adı “Âşık Mehmet”ti, ama ilerleyen kısımlarda Hasan, sonra Hüseyin olmuştu. Ona, “Bak, hikâye boyunca isimleri değiştirdin.” dedim. “Yok hocam, olmaz öyle şey.” dedi. “Dinleteyim.” dedim. “Dinlet hocam.” diye ısrar etti. Âşık Şeref Taşlıova ise kenardan, “Murat, suratın kızarır.” diye uyardı. O zaman Çobanoğlu, “Gerçekten mi? Yaptım mı öyle bir şey?” dedi. Ben de “Evet, yaptın.” dedim. Sonunda, Taşlıova gibi hikâyeyi baştan sona planlayarak yapması gerektiğini söyledim. Ancak sekiz hikâyeden sonra dayanma sınırlarımı zorladı. Çok sabırlı bir insan olmama rağmen bu süreç beni zorladı. Âşık Murat Çobanoğlu o dönem kanser tedavisi görüyordu, bu da onun huysuzluğunu artırmıştı, bunu biliyordum. Onun tüm huysuzluklarını, huzursuzluklarını sineye çektim. Ancak sonuçta bu bir devlet projesiydi ve har-

canan paranın karşılığında iyi bir iş çıkarmak gerekiyordu. Ne yazık ki o sekiz hikâyeyi derlememe rağmen tamamını yazıya geçirmedi. Prof. Dr. Bayram Durbilmez'in, Âşık Murat Çobanoğlu'nun hikâyeleriyle ilgili bir çalışması vardı. Ona, "Bu derlemeleri al, sen de aynı hikâyeleri derlediysen karşılaştı, eksiklerini tamamla, yeni kitabında kullan." dedim. Bu derlemelerin bir kopyasını da böylece Prof. Dr. Bayram Durbilmez'e verdirdim. Ancak Türk Dil Kurumundan basılacak bir malzeme maalesef çıkmadı. Bunu, Âşık Murat Çobanoğlu'nun sağlık durumuna (1998-1999) ve diğer etkenlere bağladık. Derlemelerde bu gibi durumları normal karşılamak gerek. Demek ki kaynak kişinin sağlık durumunu incelemek, en uygun zamanda, doğal ortamda derleme yapmak gerek. Çobanoğlu'nda hiç kusur yok. Kusur bende ve hızlı akan zaman selinde.

- Bu bağlamda günümüzde âşıklarla çalışacak genç araştırmacılara ne gibi tavsiyelerde bulunabilirsiniz?

- Hikâyecilik, tekrarlanarak ve anlatılarak yaşar. Bir kişi yıllarca bir hikâyeyi anlatmazsa, birkaç yıl sonra o hikâyeyi doğru düzgün anlatamaz hâle gelir. Bir hikâyeyi bir kez kaydetmek yetmez; aynı kişiden farklı zamanlarda iki-üç defa kayıt alırsanız, onları karşılaştırarak daha sağlıklı bir metin elde edebilirsiniz. Çünkü mutlaka unuttuğu ya da kendi kendine doldurduğu kısımlar olur. Halk şairleriyle çalışmak, bu nedenle oldukça teknik ve dikkat gerektiren bir iştir. Bir defa yapılan derleme asla yeterli değildir. Zaten diğer alanlarda derlediğimiz malzemeler için de aynısı geçerli. Eğer bir kişinin verdiği bilgiye tamamen güvenip "Bu doğrudur." diye hareket ederseniz yanılabilirsiniz.

Bir kişinin topladığı malzemeye dayanarak o yörenin folkloru, düğünleri ya da yemekleri hakkında kesin konuşmak mümkün değildir. Halk şairlerinin derlemeleri için de aynı şey geçerlidir. Örneğin, Âşık Şeref Taşlıova'nın çalışmasını tamamladıktan sonra muhasebeciyi çağırıp evraklarını hazırlamasını söyledim. Daha oradayken temliknameyi imzalayıp parasını görmesini sağladım, böylece bir dahaki sefere daha istekli gelirdi. Nitekim üç gün sonra, "Hocam, ben hazırım." diyerek geri geldi. Halk şairlerinin, birbirlerinin şiirlerini kendi mallarıymış gibi söyleme gibi bir huyları var. Bu, kuşaktan kuşağa geçmiş bir alışkanlık. Bu yüzden, onlardan derlenen malzemeyi mutlaka süzgeçten geçirmek gerekir. Halk şairlerinden alınan bilgi, en tehlikeli türde bilgidir. Yazıya geçirirken çok dikkatli olmak, her detayı ince eleyip sık dokumak gerekir.

Halk şairliği ve âşıklık geleneği yaşasın diye ne mücadeleler verdik. UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi'ne girmesi, bununla ilgili komisyonlarda çalışmam... Hepsinde yer aldım. Her sanatın kendine özgü

kusurları vardır. Derleyici olarak bu kusurları bilerek hareket ederim, yoksa hepsi benim baş tacımdır. Onların doğasında var bu, ben bunu değiştiremem. Kendilerini en üstün gören de yine kendileridir. Âşık Murat Çobanoğlu ve Âşık Şeref Taşlıova dışarıdan bakıldığında yan yana çok samimi görünebilirler, ama yalnız kaldıklarında birbirlerine karşı rekabet ederler. O yüzden ben hep derim ki “Birbirinizi kötülemeyin, zaten sayınız beş ya da altı. Eğer aranızda böyle bir kanaat uyandırırırsanız, ben halk şairlerinin bu huyunu bildiğim için sorun etmem. Ama başka bir bürokrat, ‘Bunlar ne kadar basit insanlar, bunlar sanatçı mı?’ diye düşünebilir ve size verdiği desteği geri çekebilir.” Yeri gelmişken ifade edeyim; Âşık Şeref Taşlıova’dan Derlenen Halk Hikâyeleri kitabının Türk Dil Kurumunca 2025’te 5. baskısı yapılacak. Sözleşme imzalandı. Ne mutlu.

- *Sayın Hocam, halk bilimi araştırmacıları için çok kıymetli bir kaynak olan “Folklor, Halk Bilimi, Genel Bilgiler” kitabınızın ortaya çıkış hikâyesi hakkında bilgi verebilir misiniz?*

- Bu kitabın doğuşu şöyle oldu: 1978’de Millî Folklor Araştırma Dairesi Başkanı iken hükümet değişti ve Ecevit Hükûmeti geldi. Yeni bakan, “Kendi ekibimi kuracağım, sizinle çalışmayacağım.” diyerek bizden dilekçelerimizi vermemizi istedi. Maaşlarımız düşmesin diye müşavirlik pozisyonu teklif etti. Ancak Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinden Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek ve Prof. Dr. Metin And gibi isimler bakanlığın danışma kurulundaydı. Onlar, “Nail Bey’in yerine başka birini bulamazsınız, bu işi en tarafsız ve profesyonel şekilde yapan odur.” diyerek beni savundular. Böylece bir süre daha görevde kaldım. Ancak dönemin siyasi atmosferi çok sıkıntılıydı. İdeolojik çatışmalar vardı ve bazı görevliler işe gelmiyordu. Müsteşara durumu ilettim, ama o da “İş ver, gelmezlerse cezalandır.” dedi. Bu zor dönemde aileme ve kendime zarar gelmemesi için 6 ay sonra müşavirliğe geçmeye karar verdim. 1978-1979 yıllarında Gazi Eğitim Enstitüsü Eğitim Bölümünde ve Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulunda halk bilimi dersleri vermeye başladım. O zamanlar halk bilimi bölümleri henüz açılmamıştı. Eğitim bölümünde ders verirken, müfredat hazırlamam gerekiyordu. Ders notlarımı birleştirerek bu kitap kendiliğinden oluştu. YÖK kurulunca 1982’den itibaren halk bilimi bölümleri açılmaya başladı. İlk halk bilimi kürsüsünü 1980’de Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek ile Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde kurduk. Kitap, bu süreçte birçok üniversitede tavsiye edildi ve öğrenciler tarafından kullanıldı. Sabri Koz’u biliyor musunuz? O da kitabımı İstanbul’da tanıtan isimlerden biri oldu.

- *Evet, biliyoruz hocam.*

- Devlet memuru olduğum için, “Folklor Dairesi Başkanı kitabını satıyor, göre-

vini kötüye kullanıyor.” gibi ithamlara maruz kalmaktan çekindim. Bakanlıkta her şeyi bahane edebilirler ve görevimi kötüye kullandığımı öne sürebilirlerdi. Bu sebeple kitabı kendim bastırmadım. Tüm baskıların satışını Sabri Koz, Halk Kültürü Yayınlarından yürüttü ve ben bu sürece hiç karışmadım. Kitaplar satıldıkça, biriken gelirle yeni baskılar yapılıyordu; her biri 2000 adet basıldı. Düşünün, yedi baskı yapıldı ve toplamda 14 bin kitap satıldı.

- *Hocam, kitabınız tüm öğrenciler, araştırmacılar için son derece önemli bir başvuru kaynağı.*

- Evet, bu kitapta sahada çalışanlar için büyük önem taşıyan soru kılavuzları bulunuyor. 1928’den itibaren sahaya çıkacaklar için derleme kılavuzları hazırlanmış, bunları bilirsiniz. Biz de kendi tecrübelerimizle ve dairemizde kullandığımız soruları ekleyerek bu rehberleri geliştirdik. Kitapta, sahada nasıl derleme yapılacağı, hangi tekniklerin kullanılacağı gibi önemli bilgiler yer alıyor. Zamanla gelişen bu kılavuzlar, son baskıda bugünkü hâlini aldı. Elbette, bilgisayar teknolojisinin gelişimiyle birlikte önceki baskılardaki yanlışlar da düzeltildi. Bu kitabı zevkle size vereceğim.

- *Çok mutlu oluruz hocam.*

- Bu arada, belirtmek isterim ki Millî Folklor Araştırma Dairesinin 2 numaralı yayını, Naki Tezel’in hazırladığı *Türk Folklor ve Etnografya Derleme Kılavuzu* idi. Ayrıca, 1977’de Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal’a, Goldstein’dan *Sahada Folklor Derleme Metotları* kitabını çevirtirip yayımladık. Bu kitabın da uzun yıllar alanda çok faydası oldu. Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumunun çalışmalarını inceledim ve yurt dışındaki folklor enstitülerinin tüzük ve kanunlarını Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla getirttim. Göreve başlar başlamaz, 1973 yılında bu tüzüklerin çevirisini yaptırarak ve yurt dışındaki enstitülerin nasıl çalıştığını öğrendik. Türk Dil Kurumu ve Türk Tarih Kurumunun zamanında bu tüzükleri model alarak çalışmalarını yürüttüğünü gördük. Bu bilgiler doğrultusunda Millî Folklor Enstitüsünün görev ve çalışma yöntemlerini başlattım. İki yıl içinde en gelişmiş derleme cihazlarını temin ettim. Beş yüksek tahsilli personel, bir odacı, bir daktilograf ile toplam yedi kişi ve dört odayla 1971 Temmuz’unda kurumu devraldım. O dönemde derleme yapacak ne araç ne de imkân vardı. Cahit Öztelli, öğretmenlere dayanarak folklor derleyicisi yetiştirme kursları açmıştı. Bu kısmı ayrıca ele alırız.

Kitabın önceki baskılarıyla ilgili olarak, özellikle beyaz kapaklı olanlarla ilgili memnuniyetim yok. O baskılardan öncelikle Sabri Koz sorumluydu ama bilgisayar teknolojisi olmadığı için bazı yanlışlar düzeltilmeden basılıyor, satır diziminde tekrar hatalar yapılıyordu. Ancak en düzgün baskı son baskı oldu.

Eski baskıları olanlara özellikle söylüyorum: “O baskıları kullanmayın. Eğer bir yerde bilgi verecekseniz, son baskıyı esas alın.” Çünkü önceki baskılar eksik ve hatalı olabilir. Peki, Hamit Zübeyir Koşay ismini duydunuz mu?

- *Evet, duyduk hocam.*

- Dr. Hamit Zübeyir Koşay, bizim tabiri caizse pirimizdir. 1923 yılında, daha Cumhuriyet kurulmadan Türkiye’de folklor derlemelerini ve çalışmalarını başlatan kişidir. 1923’te Kültür Dairesi Başkanı olmuş, o dönemde Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan Kültür Müdürlüğünde çalışmıştır. Daha sonra Kültür Dairesi Başkanlığı görevine getirilmiştir. O yıllarda derlemeler yaptırmış, 1925’te Ege Bölgesi’ne iki müzik öğretmenini gönderip türküler derletmiştir.

Hamit Bey, son yıllarda parkinson hastasıydı ve kütüphanesini daireye kazandırmak için sık sık evine giderdim. Bir gün çok aksi, bir güne pamuk gibi bir adam olurdu; yaşlılığın hâli belli olmaz. Çoğu kitabını elleri titreyerek imzalamıştır. Kendisi, bir *Folklor Açık Hava Müzesi* hayali kuruyordu. “Bu müzeyi ben kuracağım.” demiştim kendisine. Ankara’da arazi bile alınmıştı, ancak inşaat mühendisleri odası karşı çıktı, Şehircilik Bakanlığı dava açıp projeyi durdurdu. Ne yazık ki bu haince bir engelleme oldu. Koşay bana, “Evladım, sana inandım, bu projeyi sen yapacaksın.” demişti. Hatta, “Müzeyi kurduktan sonra kemiklerimi oradaki köy mezarlığına gömeceksin.” diyerek hayalini paylaşmıştı. Hamit Bey’in hastalığı bana geçtiği için hep derim ki “Hamit Bey bizim pirimizdir ve hastalığını da bize devretti.” Yani Folklor Açık Hava Müzesi hayaliyle birlikte meğer hastalığını da bana hediye etmiş.

- *Hocam, bazı folklor çalışmaları, yalnızca bu alana ilgi duyan kişiler tarafından derlenip kişisel arşivlerinde kalıyor ve ne yazık ki geniş kitlelere ya da araştırmacılara ulaşamıyor. Sizce, bu durumun önüne geçmek ve bu çalışmaların kişisel arşivlerde kalmayıp tüm ilgili araştırmacıların bilgisine sunulmasını sağlamak için neler yapılabilir?*

- Millî Folklor Enstitüsü, 1966 yılının Mayıs ayında kurulmuş, ancak ilk müdürü Cahit Öztelli ile birlikte kanunla değil, sadece bir bakan onayıyla hayata geçirilmişti. Kanunla kurulmadığı için enstitü bütçe, personel ve ekipman desteği alamamıştı. Müsteşar Adnan Ötügen ve Yardımcısı Mehmet Önder’in kişisel çabalarıyla geçici çözümler üretildi. MEB birimlerine “Sen 100 bin lira ver, sen 200 bin lira ver.” diyerek enstitüye geçici bir destek sağlamışlardı. Ancak yıllar geçmesine rağmen mecliste folklor için bir kanun çıkarılamadı. Bazı milletvekilleri, “Folklorun kanunu mu olur?” diye karşı çıkıyordu. Mecliste daha “önemli” sayılan kanunlar vardı. O dönemde ben de bu çalışmaların

devamını yürüttüm. Bakanlıklardan yazılar geliyordu; “Türkü çığırmaq ya da oyun oynamak için daire mi kurulur?” diye ret cevabı aldık.

Bizim enstitüye çeşitli yollardan bilgi akışı oluyordu. Birincisi, kendi saha derlemelerimizdi. Bu, enstitünün kendi elemanları tarafından yapılacak, daha metodik ve bilinçli derlemelerdi. İkincisi, Cahit Öztelli’nin başlattığı folklor derleyicisi yetiştirme kurslarıydı. 4-5 kurs açmıştı, ben de 4-5 daha açtım, ancak baktım ki verimsizdi ve bu kapıyı kapattım. Eğer faydalı olsaydı, devam ederdim. Çünkü 40 kişi kursa katılıyor, emek veriliyor, para harcanıyor ama sonunda sadece 3-5 kişi bu alanda çalışmaya devam ediyordu. Beklenen verimi alamadık. Bakın, o derleyici yetiştirme kurslarına katılanlardan biri Sabri Koz’dur. Bunun dışında Dr. Doğan Kaya, Aydın Oy, Prof. Dr. Erman Artun da o dönemde lisede ders okuturken kursa katılmıştı. Yani faydalı olanlar da çıktı. Bu çalışmalar, folklor derlemelerinde sıklıkla kullanılan bir metaforla, “**zaman selinin önünden kütük kurtarma**” gibidir. Zamanın akışına karşı, kültürel değerleri kurtarmak için yapılan bir mücadeledir. Dediğim gibi, 5-10 kurs açtık; bazen 40, bazen 60 kişi katıldı. Ama toplamda 400-500 kişiden beklenen derlemeler çok az geldi. Zamanında yapılmış, bugün yapılamayacak değerli derlemeler vardı. Kimi yazıya geçirilmiş, kimi teybin içinde kalmış. Bu duruma yönelik bir çözüm olarak “Folklor Ürünlerini Satın Alma Yönetmeliği” çıkardık. Bu yönetmelikle türkü notaları da dâhil olmak üzere çeşitli folklor ürünlerini satın alıyorduk. Zorluk derecesine göre inceledikten sonra güvenilir olan derlemeler için para ödedik. Eğer güvenilir bir metodolojiyle yapılmışsa ve kaynak kişiler artık yaşamıyorsa, o derlemeleri ziyan etmemenin en doğru yolu buydu. Bu çerçevede hem ölmüş halk şairlerinin malzemelerini hem de elde kalmış başka değerli folklor ürünlerini değerlendirdik. Bu yolla elde edilen malzeme miktarı da hatırı sayılır derecede fazlaydı.

Bakanlıkla olan temaslarda, ölmüş kişilerin derlemeleri konusunda çok hassas davrandık. Arşivlerimiz üç ana kaynaktan besleniyordu: Kendi yaptığımız derlemeler, başkalarının yaptığı derlemeler ve satın aldığımız malzemeler. Özellikle bir şair ya da araştırmacı vefat ettiğinde taziye için aileye gider, malzemelerinin çöpe atılmaması gerektiğini, onları değerlendirip parasıyla satın alacağımızı söyledik. Bu sayede çok kıymetli malzemeleri kurtardık. Örneğin, Mahmut Ragıp Gazimihal’in derlemelerini ve basılmamış kitaplarını, evlatlığından aldık. Onunla yüz yüze tanışma fırsatımız olmamıştı ama bu derlemeleri kurtardık.

Folklor Derleyicisi Yetiştirme Kurslarından, maalesef dediğim gibi, beklenen verimi alamadık. Eski öğretmenler, özellikle Halkevleri döneminin öğretmenleri, o dönemdeki derlemelerin büyük bir kısmını yapmıştı; türküler, el sanatları

Fotoğraf-2: Nail Tan, Uher marka 1974'te satın alıp derlemelerinde kullandığı bataryalı arazi teybiyle.

ve diğer folklor ürünleri onların sayesinde kayda geçmişti. Ancak sonrakiler, karşılına profesörler ve alanında uzman isimler getirilmiş olmasına rağmen; bilen bildi, alan aldı; almayan ise maalesef hiçbir şey alamadı.

- *Hocam, bu noktada Folklor Derleyicisi Yetiştirme Kurslarında yer alan eğitici profili ve eğitimde kullanılan materyaller hakkında da bilgi verebilir misiniz?*

- Tabii ki, dediğim gibi, İlk Folklor Derleyicisi Yetiştirme Kurslarını başlatan kişi, Enstitünün ilk müdürü olan Cahit Öztelli'dir. 1967 ile 1970 yılları arasında dört ya da beş kurs açıldığını biliyoruz. Ancak Enstitünün kanunu olmadığı için kadro ve bütçe desteği alamıyordu. Yine de Millî Eğitim Bakanlığının öğretmen ordusundan yararlanarak bu kursları düzenlemek mümkün oldu. Yaz tatillerinde hizmet içi eğitim çalışmaları zaten yapılmaktaydı ve öğretmenleri toplamak bu sayede daha kolaydı. Cahit Öztelli, bu öğretmenlerle irtibatı koparmamak için *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinden her ay 400-500, bazen 1000 adet satın alıp kurslardan mezun olanlara bu dergiyi gönderiyordu. Onlara, "Derlemelerinizi yapın, bize gönderin. Beğendiklerimizi hem arşivimize alacağız hem de dergide yayımlayacağız. Siz de derlemelerinizi dergide görme imkânını bulacaksınız." diyordu. Nitekim, bahsettiğim arkadaşların, o kurslarda bilinçli yetişenlerin yazıları ve derlemeleri *Türk Folklor Araştırmaları* dergisinde yayımlanmaya başladı.

Ancak 1970'te müdürlük sorumluluğu açısından büyük bir değişim oldu. O dönemde, bakanlıktaki idareciler hem kendi maaşlarını alırlardı hem de ikinci bir

öğretmenlik kadrosunun üçte ikisini alırlardı. Fakat 1 Ocak 1971’de yürürlüğe giren Devlet Personel Kanunu ile tüm bu yan ödemeler kaldırıldı. Orgeneral-den valiye, genel müdürden diğer idarecilere kadar kimse artık ikinci maaş alamıyordu. Sadece genel müdür ve vali birinci derece maaş alır hâle geldi. Ben de o dönemde Millî Folklor Enstitüsü Müdür Yardımcısı olarak beşinci dereceden maaş alıyordum. Enstitü Müdürlüğü kadrosu dördüncü derece bir görevdi. Müdürlüğe vekalet ediyordum. Bu yeni düzenlemelerle birlikte enstitü müdürlüğü görevine kimse talip olmamaya başladı, çünkü bu avantajlı maaşlar ortadan kalkmıştı. Daire Başkanlığı olunca önce üçüncü sonra da ikinci derece görev hâline geldi.

Zweig’ın *İnsanlık Tarihinde Yıldızın Parladığı Anlar* adlı bir eseri vardır; işte Devlet Personel Kanunu’nun yürürlüğe girmesi, benim yıldızımın parladığı an oldu. Bu görev bana kaldı, çünkü kimse bu maaş ve koşullarla görevi kabul etmiyordu. Bir de şöyle bir durum vardı: En az on yıllık devlet memuru olacaksınız ki dördüncü derece bir idari göreve tayin olabilesiniz. İyi ki öyle olmuş, çünkü zaten bu işi seviyordum. On yıl devlet hizmetim vardı. Sebât ettik ve devam ettik. Sonra, 12 Eylül 1980 darbesinden sonra tekrar yan ödemeler, makam arabaları, öğle yemekleri, kamplar gibi imkânlar geri geldi. O dönemde hiç böyle imkânlarımız yoktu; hep eşittik. Bakanlıkta ne öğle yemeği çıkardı ne servis vardı. Müsteşarın bile 20 yıllık eski bir arabası vardı ve şehirlerarası yolculuklarda otobüs kullanırdı.

Kurslara dönersek, öğretmenlere verdiğimiz eğitimde öncelikle folklorun ne olduğu, alanı, araştırma ve derleme yöntemleri üzerine dersler veriyorduk. *Folklor/Halk Bilimi – Genel Bilgiler*’de olduğu gibi folklorun tanımı ve derleme teknikleri kursların önemli bir parçasıydı. Yani bu kitabın içinde ne varsa, kurslarda onun bir özeti şeklinde eğitim veriyorduk. Halk edebiyatı derlemeleri nasıl yapılır, maddi kültür alanındaki derleme malzemelerinin özellikleri nelerdir, her alanın uzmanı kendi branşına göre eğitim veriyordu. Müzik, halk oyunları, maddi kültür gibi alanlarda uzmanlaşmış kişiler dersler veriyordu. Aşağı yukarı her kursumuzda 10-12 öğretim üyesi bulunurdu. Üniversitelerde ya da okullarda bu alanda öne çıkmış, kitap yazmış kişiler, kurslarımızda öğretmenlik yaparlardı. Eğer halk edebiyatı derlemeleri konusunda ders verecek bir hoca bulamazsak ben de derse girerdim. Prof. Dr. Orhan Acıpayamlı, Prof. Dr. Sedat Veyis Örnek ve Prof. Dr. Şükrü Elçin gibi hocalar bu kurslarda zaman zaman görev almışlardır. Onlarla iftihar ettik. Ayrıca Vedat Nedim Tör’ü de hatırlarsınız, eski Atatürk Dönemi Basın Yayın Genel Müdürü. Kendisi çok saygın bir insandı. Bir gün ona, “İstanbul’da bir kurs açacağım, sizden ders vermenizi rica edebilir miyim?” dedim. O zamanlar yetmişin üzerindeydi ama

“Veririm, neden olmasın.” dedi. Böyle büyük isimler de zaman zaman kurslarımızda yer alırdı. O dönemde Vedat Nedim Tör, Yapı Kredi Yayınlarında *Sanat Dünyamız* dergisini çıkarıyordu. O da dâhil olmak üzere, dönemin birçok önemli ismi bizim kurslarda severek öğretmenlere hitap ederdi.

Ancak ilk dönemde en büyük eksikliğimiz, kadınlardan çok az derleme yapılmış olması ve kadın araştırmacıların, öğretim görevlilerinin sayısının da çok az olmasıydı. Neyse ki bu bölümler çoğaldıkça bu denge kurulmaya başlandı. Kurslara katılan öğretmenler genelde istekli olanlar arasından seçilirdi. İstekli olmak önemliydi. Ancak buna rağmen, katılanların dörtte üçü erkek, dörtte biri kadın olabiliyordu. Kadınlardan başvuru olduğunda onları geri çevirmemeye özen gösterdim. Ayrıca, katılımcıların sadece Türkçe öğretmeni olmamasına dikkat ettim. Özellikle kız teknik yüksek öğretmen okullarından gelenler, el sanatlarına yatkın oldukları için onları da dâhil ettim. Bunun yanı sıra beden eğitimi öğretmenlerinden de kurslara katılım sağladım. Böylece sadece edebiyat alanında kalınmasın, farklı branşlardan da katılımcılar olsun diye çalıştım.

- *Hocam, kurslara katılanların dörtte üçünün erkek olmasının türler üzerinde nasıl bir etkisi oldu? Örneğin, ninni gibi kadınlara özgü türlerin daha az derlenmesine mi sebep oldu? Hangi türlerin ön plana çıkıp hangilerinin geri planda kalmasına yol açtı?*

- Evet, bu durum oldukça açık. Kadın derleyicilerin eksikliği, özellikle kadın seyirlik oyunları gibi alanlarda büyük bir boşluk yaratmıştır. Eskiden bu konuda neredeyse hiç derleme yapılmazdı. Ancak şimdi Kastamonu’da bir hanım (Dr. Serap Efeoğlu, 2024) doktora yapıyor ve kadın olduğu için hocaları onu özellikle Kastamonu kadın seyirlik oyunları üzerine yönlendirdiler. Bu çalışma gerçekten çok faydalı oldu ve yapılmamış bir alanın boşlukları dolduruldu. Mesela, Muzaffer Sarısözen’in derleme ekibinde hiç kadın yoktu, bu yüzden kadınlara dair çok az derleme yapılmış. Bu eksiklik, özellikle kadın ağız türkülerde ve ninnilerde kendini gösteriyor. Erkek el sanatlarıyla ilgili pek çok yayına rastlayabilirsiniz, ancak kadın el sanatlarıyla ilgili çalışmalar ancak 1980’den sonra başladı. Bu alanda özellikle kız teknik okullarındaki kadın eğitimciler öncülük etmiştir.

Benim folklor derleyiciliğim iki ayrı dönemde şekillendi: Biri şahsi derlemecilik, diğeri ise devlet adına yürüttüğüm folklor derlemeleri yöneticiliği. 1970 yılından 1998’e kadar önce Millî Eğitim Bakanlığında, ardından Kültür/Kültür ve Turizm Bakanlığında üstlendiğim folklor yöneticiliği görevim süresince, devletin kültür politikalarına uygun bir şekilde derlemeler yapmak zorundaydık. Bu sorumluluğun gereği olarak her şeyi derleyemedik, bu da son derece

normaldi. O dönemde Millî Folklor Enstitüsünün yıldızının parladığı anlar oldu, ama aynı zamanda bazı kısıtlamalarla da karşılaştık. 12 Mart 1971 muhtırasıyla hükûmet değişti. Göreve başladıktan üç ay sonra bu değişim yaşandı. Yurt dışından uzman kişiler getirilerek bakanlık pozisyonlarına yerleştirildiler. Profesör Talat Sait Halman, Amerika Birleşik Devletleri'nden getirildi, ilk Kültür Bakanı oldu. Kültür Bakanlığı kurulduğunda, bağlı birimlerin isimleri kanun hükmündeki kararnamede yer aldı. Devlet Opera ve Balesi Genel Müdürlüğü, Devlet Tiyatroları, Eski Eserler ve diğer birimlerin yanı sıra, Millî Folklor Enstitüsü Müdürlüğü de bu kararnamede yazıldı. Daha önce folklorun önemini anlatmak için bakanlıkların ayağına kadar giderken, bir şans oldu ve askerî müdahale sonrası hükûmet değişti, Kültür Bakanlığı kuruldu. Kanunda Millî Folklor Enstitüsünün adı geçiyordu ve bu sayede bütçe ve personel desteği almaya başladım. Derleme otomobili satın alındı, en gelişmiş teypler yurt dışından getirildi. İki yıl içinde yıldızımız parladı, tüm imkânlarla kavuştuk.

1970'li yıllarda Türkiye'nin 73 ili vardı ve bu illeri kapsayan geniş bir derleme planı hazırladık. Devlet Planlama Teşkilatı o dönemde çok etkin çalışıyordu ve her şey plana bağlıydı. Hasan Celal Güzel, o dönem Folklor Dairesinden sorumluydu. Kendisi çok değerli bir insandı ve birkaç yıl önce vefat etti. Bana, "Nail Bey, bir derleme planı hazırla. Artık kanunî bir temelimiz var. Sana para da personel de sağlayacağım. Hatta bina yaptıracağız, Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu gibi bir bina inşa edeceğiz. Arsa aramaya başla." dedi. Keyiften uçuyorum. Çünkü güzel gelişmeler yaşandı. 1970 sonunda Ankara'da topladığımız Folklor Danışman Kurulunda da çok güzel tavsiye kararları alındı.

Deprem, afet, endüstrileşme gibi önceliklere göre sıralanmış bir plan yaptık. Her yıl beş ile giderek bu önceliklere göre bir derleme planı oluşturduk. Genel derlemeler, tüm folklor alanlarını kapsayan geniş kapsamlı çalışmalar olarak planlandı. Bir de nokta atışı dediğimiz, sadece belirli alanlarda daraltılmış derlemeler vardı. Örneğin, müzik alanında çalışan bir araştırmacı, beş ilin dışında da sadece müzikle ilgili nokta atışı derlemeler yapabiliyordu. Ancak genel derlemelerde, gittiğimiz yerlerde tüm folklor alanları taranıyordu. Tabii bu çalışmalar, devletin kültür politikalarıyla uyumlu yürütülüyordu. Resmî dilimiz Türkçe ve Millî Folklor Enstitüsünün politikaları da buna göre belirleniyordu. Tıpkı Millî Eğitim Bakanlığı ya da Millî Savunma Bakanlığı gibi, bizim de görevimiz Türk folklorunu derlemek, araştırmak, tanıtmak, yayımlamak ve arşivlemektir. Bu görevlerimiz kanunlarla belirlenmiştir.

Ancak Türkiye'de 70'li yıllar ideolojik çatışmalarla doluydu. Memurlar, öğretmenler gibi pek çok kesim sağ-sol kutuplaşması içindeydi. O dönemde silahlı çatışmalar, kurşun sesleri eksik olmazdı. Ne yazık ki bu zor dönemde, 70 ile 80

yılları arasında beş yıl boyunca folklor hizmetlerinin başındaydım. Son derece tehlikeli bir süreçti. Sonrasında 12 Eylül darbesi geldi ve askerî vesayet altında bu hizmetler farklı koşullarda devam etti. Askerî vesayet bittiğinde ise bu kez partilerin politikaları folklor çalışmalarının önüne geçti. Folklor hizmetleri bir türlü ideolojiden ve siyasetten arındırılarak tamamen bilimsel amaçlı bir şekilde yürütülemedi. Kazancımız şu oldu ki bu süreçte üniversitelerde halk bilimi bölümlerinin kurulmasını sağladık.

1975’te ilk konservatuvar açıldığında, Türk Müziği Devlet Konservatuvarının açılması konusunda Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü yöneticileri ile çok çalıştım. O dönemde tüm konservatuvarlar Kültür Bakanlığına bağlıydı. Biz, Türk Müziği Konservatuvarı yönetmeliğini hazırlarken, komisyondakilerden biri, dönemin Millî Eğitim Bakanı Ali Nail Erdem’e haber uçurmuş. Bir gece, İstanbul Şişli’de bir ilkokul boşaltılıp ertesi gün Türk Musikisi Devlet Konservatuvarının levhası asılıvermiş! Yetki Kültür Bakanlığındaiken bu işin nasıl yapıldığını yıllar sonra Ali Nail Erdem’e sorduğumda, “Bu, politikanın bir gereği idi.” diye tatlı bir şakayla cevap vermişti. Bununla birlikte, halk biliminin artık tüm dünyada olduğu gibi bilimsel olarak öğrenilmesi, doktora ve yüksek lisans düzeyinde akademik çalışmalar yapılması yönünde önemli adımlar attık. Benimle çalışanları bu alanda teşvik ettim ve onları akademik kariyer yapmaları için yönlendirdim. Millî Folklor Enstitüsü ve devamı olan Millî Folklor Araştırma Dairesinden bugün üniversitelerde görev yapan 15 profesör yetişti. Doçentleri ve yardımcı doçentleri saymıyorum bile. Prof. Dr. Öcal Oğuz, Prof. Dr. İsmet Çetin, İsmet Doğan gibi araştırmacılar, bu enstitüden yetişmiş değerlerdir. Başkent Üniversitesinde görev yapan sosyolog Prof. Dr. Tülay Uğuzman da benim araştırmacımdı. Bunun gibi müzik ve el sanatları alanında uzmanlaşmış başka araştırmacılar da var. Bugün hepsi profesör olarak görev yapıyorlar ve ben bu büyük akademik orduyu görmekten gurur duyuyorum. Geçenlerde bir kongrede, karşımdaki bu bilim ordusunu görünce, “**Ben bu ordunun başkomutanı gibi hissediyorum kendimi.**” dedim. Hepinizin üzerinde emeğim var, bunu bilmenizi istiyorum.

- *Evet hocam, artık bizler, sizin yetiştirdiğiniz öğrencilerin öğrencileri olarak bu büyük geleneği sürdürüyoruz... Hocam, araştırmacılar sahaya gitmeden önce ne gibi tavsiyelerde bulunuyor, derleme süreçleriyle ilgili nasıl planlama yapıyordunuz?*

- Bir yöreye gittiğinizde doğal olarak çeşitli etnik gruplar ve farklı dillerle karşılaşsınız. Sahada bizi en çok zorlayan ve huzursuz eden durum da bu olmuştur. Derleme sırasında, teybi açtığınızda biri Kürtçe söyler, biri Lazca, diğeri Çerkezce konuşur. Ancak ben devletin politikasını bildiğim için bu tür

malzemeleri arşive kabul etmezdim. İki seçenek vardı: Ya bu malzemeyi Türkçeye çevirip arşive koyacaktınız ki bu çok zaman alıyordu ya da hiç arşive sokmayacaktınız. 12 Eylül'den sonra arşivde yapılan denetimlerde, Harp Okulundan gelen bir subay grubu bir hafta boyunca derlemeleri inceledi. Amaçları, Türkiye'yi bölecek herhangi bir malzeme olup olmadığını anlamaktı. Sonuçta, bu derlemelerden aklandım ve beni takdir ettiler. O dönemde, 1983'te yaklaşık bir yıl boyunca İstanbul'da Harp Akademilerinde Millî Güvenlik Akademisinde idarecilik eğitimi aldım. Bu da hayat hikâyemde önemli bir dönüm noktasıdır.

Dil meselesi önemlidir. Farklı etnik grupların folklorik malzemelerini de derlemek gerekiyordu. Bu nedenle hem Türkçeyi hem de o etnik dili iyi bilen kılavuz şahıslar kullanırdık. Gittiğiniz yörede kimseyi yok sayamazsınız; onlar da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı. Atatürk'ün tanımı ve 1924 Anayasasına göre, Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran halka Türk milleti denir. Bu ülkenin vatandaşlarının taşıdığı folklor malzemelerini derlemek bizim görevimizdir. Bu çeşitliliği bir zenginlik olarak kabul ediyoruz, hiçbir şekilde reddetmiyoruz. Derleyicinin görevi, malzemeyi ayıklamak ya da hangi kültüre ait olduğunu değerlendirmek değildir. Biz derleriz, sonrasında bunları değerlendirecek, yorumlayacak başka disiplinler ve insanlar vardır. Bizim işimiz, malzemenin kaybolmamasını sağlamaktır.

Türkiye'nin yol, elektrik gibi altyapı koşulları derleme şartlarını etkiliyordu, ancak 1973'te ilk derleme aracımızı aldık: 7 kişilik bir arazi jipi. Bu araçla daha geniş bir alanda derlemeler yapma imkânına kavuştuk. Aracın arka üç koltuğunu özel sandıklar için söktürdüm. Çünkü köy yollarında ilerlerken teyp ve diğer ekipmanlar sallanırsa düzgün çalışmazdı. Her bir teyp ve kamera için köpüklü malzemelerle hazırlanan özel sandıklar yaptırıldı. En iyi teypler, en iyi kameralar gibi tüm malzemeleri yurt dışından getirdik. Bu süreçte döviz yatırmak, çekmek gibi zorluklar yaşadık, ama hepsine katlandık. Ancak tüm bu ekipmanları kullanacak kişilerin de eğitilmesi gerekiyordu. Millî Eğitim Bakanlığında Beşevler'de bulunan Film, Radyo, Televizyonla Eğitim Merkezinde, bütün araştırmacı ünvanlı personel fotoğrafçılık, kameramanlık, teyp kullanımı ve bakımı gibi konularda eğitim aldı. Her birine birer fotoğraf makinesi veriyordum. Bir ekip köye gittiğinde sadece bir fotoğrafçıya bağlı kalmak olmazdı. Derlemeyi yapan kişi, hem iyi fotoğraf çekebilmeli hem de teyp ve kamerayı kullanabilmeliydi. Tüm bu eğitimleri tamamladıktan sonra ekipmanları ellerine verdim. Köylerde elektrik olmadığını düşünerek kullandığımız tüm teypler ve kameralar bataryalıydı. Bu bataryalar geceleri şehirde şarj edilirdi. Teypler 10 kiloya yakın ağırlığa sahipti, bu da bataryalı olmalarından kaynaklanıyordu. Personelin bu ekipmanları kullanabilmesi için verilen eğitim oldukça önemliydi ve biz bu süreci başarıyla yönettik.

Plana göre gideceğimiz ile varmadan önce, ekip başkanımızı mutlaka iki ya da üç ay öncesinden oraya gönderirdim. Başkan yardımcılardan ya da şube müdürlerinden biri ekip başkanı olarak atanırdı. Ekip başkanı vali, belediye başkanı ve kültür müdürü ile görüşür, yerel kaynak kişiler ve kılavuzlar hakkında bilgi alırdı. Ayrıca, ekibin nerede kalacağı, nerede yemek yiyeceği gibi lojistik düzenlemeleri yapardı. Bazı köylerde ilkokul binaları müsait olurdu, bu nedenle 8-10 adet uyku tulumu almıştım; ekipler bu okulların sınıflarında uyurdu. Eskiden şöyle bir uyarımız vardı: “Biz yedi kişi geldik, sakın köylünün aşına, yemeğine ortak olmayın.” Çünkü köylü çalışacak, harmana gidecek; biz onları işinden alıkoyuyoruz. Bir de onların yemeklerini yemek, onları zor durumda bırakır. Ancak köylüler ne varsa yedirmek isterdi, ama bu tür durumların arkasından ne olacağı bilinmezdi. Eski zamanlarda bu konuda da belirli kurallarımız vardı. Şöyle de bir sözüm vardır: **Köpek, bit, pire, tahtakurusu, sivrisinek ısırmadan; fare, akrep, yılan sokmadan; en az iki gün aç kalmadan folklorcu olunmaz.**

O dönemde derleyiciler genellikle tek başlarına ya da eşleriyle birlikte sahaya çıkarlardı. Kadınlarla görüşmelerin daha rahat yapılabilmesi için erkek derleyicilerin eşleriyle gitmeleri tavsiye edilirdi. Biz de folklor derleyicisi yetiştirme kurslarında bu yöntemi önerirdik. Halil Bedi Yönetken’in *Derleme Notları* adlı iki ciltlik kitabında, derleyicilere yönelik önemli tavsiyeler yer alır. Yönetken, derleme sırasında köylerde içilen suya ve yenen ete dikkat edilmesi gerektiğini, aksi takdirde mide rahatsızlıkları ya da mikrop kapma gibi durumların derlemeyi sekteye uğratabileceğini belirtir. Zamanla bu zorlukların çoğunu aştık, ancak köylerde özellikle müzisyenler ve halk şairleri parayla çalmaya alışkın oldukları için bizden ücret beklerlerdi. İlk seyahatlerde bu durumu öngöremedik, fakat saha çalışmasından dönen arkadaşlarımız bu sorunu ilettikten sonra, ekip başkanlarına avans verilmeye başlandı. Bu avanslardan, bilgi karşılığında ödeme yapmamız gereken kişilere ödeme yaptık. Bazen kaynak kişinin annesi hasta olur, ilaç parası yoktur. Böyle durumlarda, bu kişilere farklı giderler olarak ödeme yapar ve ihtiyaçlarını karşıladık. Bilgi alabilmek için önce güven kazanmanız gerekiyordu; kendinizi kabul ettirmeniz şarttı.

15 günlük bir derleme çalışması yetersizdi ama sonuçta, zaman selinin önünde kütük kapıyoruz. Ne kadar kütük kapabiliyorsak o kadar iyi. Ancak bu 15 günlük derlemelerin yetersiz olduğunu gördüğümden ikinci safhaya geçtim. İkinci safhada, her ilde folklor araştırmacıları görevlendirdik ve bu süreçte Sedat Veyis Örnek’in öncülüğünde Bolu ve Sivas’a ilk derleyiciler (İsmail Hakkı Akyoloğlu, Nurettin Tanrıverdi) atandı. Bu araştırmacıların yöreden olmalarına özellikle dikkat ettik, çünkü kendi memleketlerinde çalışmalarını her

şeyi kolaylaştırıyordu. Derlemelerinin bir kopyasını ilde saklıyor, diğerini merkeze gönderiyorlardı. Böylece merkezden ekiplerin teknik derlemeleri devam ederken, yörede yaşayan araştırmacılar sayesinde daha sağlıklı ve sürekli bir derleme sistemi devreye girdi. 1982 yılında Maliye Bakanlığı merkez ve taşra için 150 folklor araştırmacısı kadrosu verdi.

Her ekibimizde mutlaka bir ya da iki kadın derleyici bulundurmaya özen gösterdim. Bu sayede kadınlarla yapılan derlemeler de başarıyla gerçekleşti. Ancak bazı erkekler, eşlerinin fotoğraflarının çekilmesini istemiyordu, bu da zaman zaman karşılaştığımız bir zorluktu. Telif hakları bakımından aldığımız malzemelerle ilgili olarak, derlemeyi yaptığımız ailelerden ya da kişilerden mutlaka yazılı onay alıyorduk. Hazırladığımız belgelerde, “Benden derlenecek; fotoğraf ve bilgilerin Bakanlık yayınlarında kullanılmasına izin veriyorum.” ibaresi yer alırdı. Bu onay alınmazsa daha sonra kullanmakta sıkıntı çıkabilirdi. Sadece arşive koymak yeterli değil, onaylı malzemeler kullanılabilir hâle gelmeliydi. Derlemeye başlamadan önce mülki idarî amirinden de izin almak zorunluymuştu. Validen izin alınmadan ya da merkezi hükûmete “Biz buraya derlemeye gideceğiz.” denmeden sahaya gidilemezdi. Devlet terbiyesinde, mutlaka valiyeye resmî bir yazı giderdi; bu yazıda, derleme çalışmasının amacı, ekipteki kişi sayısı ve çalışma süresi gibi bilgiler yer alırdı. Valilik ve kaymakamlık gibi yerel yetkililerden izin almadan derleme çalışması yapılmazdı. Gönderilen resmî yazılarda, ekiplere gerekli kolaylıkların sağlanması, güvenliklerinin korunması ve devlet misafirhanelerinden faydalanmaları istenirdi. 1970’li yıllarda, güvenliğin yetersiz olduğu bazı bölgelerde, ön araştırma sırasında bize hangi ilçelere, köylere gitmememiz gerektiği söylenirdi. Bu uyarılara dikkat eder, bazen sadece şehir merkezlerinde çalışırdık.

Sahadan gelen malzemeler arşive girmeden önce ekip başkanına mutlaka sorardım: “İçinde ideolojik malzeme ya da etnik propaganda var mı?” Çünkü arşive girdikten sonra bu tür malzemeleri çıkarmak ya da sansüre tabi tutmak zor bir iş olurdu. Bu yüzden, böyle bir malzeme varsa arşive hiç sokulmazdı. Ekip başkanları, sahadan döndüklerinde bir rapor hazırlardı. Bu raporda, kimlerden ne tür malzemeler derlendi, kaç film kullanıldı, ne kadar avans harcandı gibi detaylar yer alırdı. O dönemde fotoğraflar dijital değildi; filmler banyo edilir, bantlar ve fotoğraflar numaralandırılırdı. Fotoğrafların arkalarına gerekli açıklamalar yazılırdı. Her malzemenin kutusunda, düzgün bir şekilde ve gerekli açıklamalarıyla arşive girmesi için dikkatli bir hazırlık süreci gerekiyordu. Bu malzemeleri yazıya dökmek de ayrı bir özen gerektiriyordu. Derleme çalışmalarında en sağlıklı yöntem, malzemeyi derleyen kişinin kendisinin yazıya geçirmesidir. Sahada bir ay geçirilebilir, ancak geri kalan on bir ay içinde araştırmacının getirdiği bantları çözmesi gerekir. Bu süreç, büyük bir sorum-

luluk gerektirir ve titizlikle yapılmalıdır. Derlenen malzemede müstehcen ya da hakaret içeren ifadeler olabilir; köy yaşamında bunlar doğal kabul edilir. Bu tür ifadeler yazıya geçirilirken, ileride kitap ya da makale hâline getirileceği zaman farklı bir işlemde geçirilir. Tüm cümleler düzeltilir, yerel ağızla söylenen kelimeler, kullanım amacına göre değiştirilir. Eğer bir ağız araştırması amacıyla yayın yapılacaksa, o kelimeler işaretli olarak orijinal şekliyle yazılır.

Ne yazık ki araştırmacıların çoğu bu yazıya geçirme sürecinden kaçınır. Ben, Âşık Şeref Taşlıova'dan derlediğim malzemeleri yazıya geçirdiğimde, ne kadar zor bir iş olduğunu anladım, ama bu, sürecin vazgeçilmez bir parçasıdır. Zamanla biriken malzeme o kadar çoğaldı ki depolama sorunlarıyla karşılaşmaya başladık, ancak bu başka bir tartışma konusu. Biri bana akıl verdi, Türkiye Büyük Millet Meclisi stenograflarının bant çözme konusunda son derece hızlı ve pratik olduğunu söyledi. Meclisteki konuşmaların bantlarını çözer ve daktilo ederlermiş. Bunun üzerine, üst yönetim de kabul etti. Stenografları ziyaret ettim ve bu işin bir devlet görevi olarak yapıldığını, bunun da bir ek gelir sağlayabileceğini söyledim. Onlar da “Bu tam bizim işimiz!” diyerek olumlu yanıt verdiler. Hatta Dışişleri Bakanlığı gibi diğer devlet kurumlarından da bant çözümleri için talepler geldiğini söylediler. Böylece, sorunu çözdüğümüzü ve stenografların yardımıyla derlemelerimizi daha hızlı bir şekilde yazıya geçireceğimizi düşündük. Bir ay kadar sonra, bin sayfaya yakın bir metin geldi. Stenograflara verdiğimiz bantların kopyalarını çözmüşlerdi. Ancak bu metinler, derlemeyi yapan kişi tarafından kontrol edilecekti. İkinci bir kişi de dairede kontrol edip atlanan veya yanlış anlaşılacak kısımları düzeltecekti. Fakat bir baktık ki zor gelen yerler ya atlanmış ya da eksik geçmiş. Metnin bazı bölümlerinde, iki üç sayfa kırmızıyla işaretlenmiş hatalar vardı. Stenograflar bu durumu fark edince utandılar, ama en önemlisi, güvendiğimiz bir dalın kesilmiş olduğunu gördük. Bu süreç bana tekrar gösterdi ki en doğru yol, derlemeyi yapan kişinin kendisinin yazıya geçirmesidir.

Yazıya geçirildikten sonra, malzemenin nasıl işleneceği, kim tarafından nasıl kullanılacağı kullanıcıya göre değişir. Sosyal bilimciler ya da edebiyatçılar, derlenen malzemeyi kendi ihtiyaçlarına göre kullanabilirler. Ancak teknolojik zorluklar, özellikle 1998'e kadar olan süreçte, bu işleri daha da zorlaştırmıştı. Yeni teknoloji sayesinde, derleme sonrasında karşılaştığımız arşivleme ve koruma sıkıntıları büyük ölçüde aşılmış durumdaydı. Ancak geçmişte, bu dijitalleşme sürecini Bakanlık bir türlü folklor arşivinde hayata geçiremedi. Defalarca hatırlatmamıza rağmen, maalesef bu konuda ilerleme kaydedilemedi. Bu durum beni derinden üzüyor, çünkü arşivde koruma altına alınması gereken pek çok değerli malzeme bozuldu ve kayboldu. Ses kasetlerinin belirli sıcaklıklarda korunması gerektiğinden, bazı odalara klimalar taktık. Ancak yine de arşivleme

konusunda büyük zorluklar yaşadık. Derleme yaptıktan sonra en büyük mesele, topluma sunulacak bir arşiv oluşturmak. Eğer bu malzemeler korunmaz ve topluma sunulmazsa arşivin hiçbir değeri kalmıyor. Bu süreçte istediğim sonuçları elde edemedim, ama şimdiki teknolojiyle genel müdür olmayı çok isterdim. Çünkü bugün bu işler çok daha kolay. Eskiden 7 kişilik bir ekiple, 8 saat boyunca eksik ortam ve koşullarda köylerde derleme yapıyorduk.

-Sayın Hocam, şimdi de unutamadığınız saha deneyimleriniz, anılarınızı bizlerle paylaşabilir misiniz?

- Genel yönetici olarak görev yaptığım dönemde (1973), sadece bir saha çalışmasının ön araştırmasını bizzat yapma imkânım oldu. O dönemde müdür yardımcısıydım ve birinci sorumluluk benim üzerimdeydi. Antalya'nın Döşemealtı bölgesine gittim. Bu bölge, halıcılık alanında oldukça zengin bir geçmişe sahipti. Müzedeki arkadaşlar beni bölgeye götürdü ve orada halı tezgâhlarını görünce âdeta büyüldüm. Her şeyin titizlikle dokunduğu bu tezgâhlar muazzamdı. Nerelerde derleme yapılması gerektiğini, hangi kişilere gidileceğini detaylıca not aldım. Şunlardan derlemeler yapılmalı, bu kişilerle görüşülmeli diye belirledim. Bu ön araştırma, Antalya'daki saha çalışması için önemli bir zemin oluşturdu. Türk Dil Kurumundakiler hakkında birinci derleyici olarak zaten önceden bilgi vermiştik. Şahsi derlemelerimizden biri kendi evimde gerçekleşti (1978-1982). O dönemde elimde *Düldül Mevlüt* adlı bir kaynak vardı. Bizim evde, eşimin yanında yapılan bu derleme, âdeta Nasrettin Hoca gibi hem şair hem de mizah yönü olan bir kişinin hikâyesiydi. O Dörtdivan'da yaşamış ve yeni keşfedilen yönleriyle önemli bir figürdü. Derlemeleri kaydetmiştim, ardından bantları çözmüşlerdi. Şimdi bakıyorum, "Nail Tan Arşivi" olarak adlandırılmış; bu arşivde eşime ve oğluma dualar yer alıyor. Bu derlemelerin işe yaradığını görmek beni son derece sevindirdi. Tüm bu çalışmalar evimizde yapıldı, burada tamamlandı.

1970'li yılların başında Bakanlığa geldiğimde, ailemiz için zorlu bir dönemdi. O sıralarda eşim, çocuğumuzu kimseye emanet edemediğimiz için öğretmenlikten beş yıl kadar ayrılmak zorunda kaldı. Ancak zaman içinde yeniden çalışmaya başladı. O dönemde tek maaşla geçiniyorduk ve bu durum maddi olarak bizi zorlamaya başlamıştı. Tam o sıralarda, Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal bana bir teklifte bulundu. "Amerikan Araştırmaları Merkezinde her hafta sonu sahaya gidip hikâyeler, fıkralar derliyorum." dedi ve beni de davet etti. Prof. Dr. Ahmet Edip Uysal, o dönemde bana ilginç bir teklif daha yaptı: "Eğer dört bant doldurursan, bir maaşına yakın para alırsın." dedi. "Her ay sahaya gidip derleme yaparız, kendi teybimden faydalanabilirsin." O zaman 1972-73 yıllarında böyle bir teklifi düşünmeye başladım. Fakat içim rahat etmedi. Folklor

Fotoğraf-3: Mefharet ve Nail TAN çifti.

Enstitüsü dahi sahaya çıkmamışken, tek bir bant bile doldurmamışken, benim dışarıya derleme yapıp Amerikalılara satmam büyük bir etik sorun yaratacaktı. “Bu, bakanlıkta çok büyük bir suç olur.” dedim. “Kendi dairemde yapmam gereken işi yapmayıp, parayla dışarıya iş yapmam doğru olmaz.” dedim. Ahmet Bey’in yaptığı çalışmalar, elbette üniversitede bir İngiliz Dili ve Edebiyatı profesörü olarak başka bir alanda hobi olarak yaptığı işlerdi ve onun için uygundu. Nitekim Amerika’da bir profesörle birlikte Türk Folklor Arşivi (Walker-Uysal) kurdular ve bu arşivden tüm dünya faydalandı. Türkiye’den de pek çok kişi orada çalıştı ve kendini geliştirdi. Bizim kitabımızda da o arşivin bilgisine yer verdik. Boşa giden bir çalışma değildi, ancak ben yapmış olsaydım, görevim açısından doğru olmazdı. Bu yüzden o teklifi kabul etmedim.

Derleme çalışmaları sırasında halk şairleri kadar, karagözcüler, kuklacılar ve el sanatları ustaları da büyük zorluklar çıkarırlardı. Bu kişilerin dillerini çözmek, samimi bir anlatıma ulaşmak için farklı yöntemlere başvurmak gerekirdi. Özellikle müzik kaynak kişileri ve halk şairleri arasında, ancak içki içtiklerinde rahat konuşabilen ya da söylediklerini güzel bir şekilde dile getirebilen insanlar olurdu. Elbette hepsi için geçerli değil, fakat örneğin Konya’da Mazhar Sakman adında bir türkü kaynak kişisi vardı. Konya’nın en değerli türkü repertuarını o bilirdi. O dönemde, 1980’li yılların başında müzik araştırmacısı Yaşar Doruk Bey’i Konya’ya gönderdim, dedim ki: “Bu kaynağı iyice sağalım, tüm repertuarını derleyelim.” “Kaynak kişiyi sağlamak” ifadesini duydunuz mu?

- Evet hocam, duyduk.

- Mazhar Sakman'ı derlemek için Yaşar Doruk Bey'i gönderdiğimde, ertesi gün beni aradı ve "Hocam, içki içmeden ne çalabiliyor ne de söyleyebiliyor." dedi. Derlemelerde bu tür zorluklarla sık sık karşılaşırdık. Üstelik devlet görevlisi olarak misafirhane ücreti ve tabldot yemeği dışında başka bir harcamayı karşılamak pek mümkün olmazdı. Lokantada yemek yeme imkânı neredeyse hiç yoktu. Bu da derleme çalışmalarında yaşanan temel sıkıntılardan biriydi. Bu yüzden sahaya çıkan arkadaşlarımıza konserve aldırırdık. Yaprak sarması, barbunya pilakisi, ton balığı gibi yiyecekler derleme ekipleri için âdeta demirbaş hâline gelmişti. Sahada bu tür basit yiyecekler hayat kurtarırdı.

Yaşar Bey o dönem şube müdürüydü ve ona "Bir şişe rakı al." denmez tabii, ama ben durumu anlayarak dedim ki: "Sen üç şişe al, fakat hepsini birden gösterme. Geri kalanı benden, merak etme, parasını da gelince ben öderim." Yaşar Bey, o üç şişe rakı sayesinde Mazhar Sakman'ı on beş günde sağdı, tüm türküleri kaydetti. Yine bir Konya Âşıklar Bayramı'nda tanıdık bir âşık, gece otelde kalıyordu. Sabaha karşı otelci kapımı çaldı ve "Nail Bey, bir âşık çok hasta, sizi çağırıyor, onu hastaneye yetiştirin." dedi. Hemen anladım, bu alkol krizine girmişti. Akşam da bayramda sürekli "Hocam, ben çok fenayım." diyerek derdini hissettirmeye çalışıyordu. Dedim ki "Onun ilacını biliyorum." Fakat Konya'da o saatte her yer kapalı. Otelciye "Rakı bulabilir misin?" diye sordum, şaşkınlıkla "Siz içiyor musunuz?" der gibi baktı. "Evde yarım şişe var." deyince "Ne olur, bana onu getir." dedi. Otelci yarım şişeyi getirdiğinde, ona tabii iki katı parasını verdim. Şişeyi kâğıda sarıp otele gittim. Âşığa "Nasılsın, senin ilacını getirdim." dedim. Yanındakileri dışarı çıkardım ve yalnız kalmasını sağladım. Âşık, "Allah razı olsun, Nail Bey. Hastaneye gitmeye gerek yokmuş." diyerek rahatladı. Ertesi gün onu gördüğümde keyfi yerine gelmişti, dili açılmıştı.

Her derleme böyle anılarla dolu. İnsanı şaşırtacak tecrübelerle karşılaşılıyor. Derlemelerde genel geçer kanunlar yoktur. Her kaynak kişi, her ortam, her deneyim kendi kurallarını getirir. Bir yerde uyguladığınız yöntemi başka bir yerde uygulayamazsınız. Bu durum, Muzaffer Sarısözen'in *Türk Folklor Araştırmaları*'nda derlemeler sırasında yaşadığı sıkıntıları anlatan bir yazısında da dikkatimi çekmişti. Sanırım Elazığ Halkevinde geçen bir olaydı. Kaynak kişiler isteksizdi, işleri güçleri vardı ve para da verilemiyordu. O dönemde jandarmayla bilinen kişilerin evlerine gidip onları Elazığ Halkevine getiriyorlardı. Sarısözen, diğer odada teybi açmış, kayıt alıyordu. Ama her kişi ve her ortam farklı kurallar gerektirdiği için, orada da zor şartlarda derlemeler yapılmıştı. O seyahatte, bizim Millî Folklor Enstitüsünün ikinci müdürü olan Avni Özbenli de yer alıyordu. Kendisi benim de öğretmenimdi. Avni Özbenli, stajyer gibi

hevesli bir asistan olarak katılmıştı o derleme gezisine. Aynı anıyı anlatırken, bir detay beni çok güldürdü. “Yan birinci katta, pencere yerden sadece bir metre yüksekteydi.” dedi. “Kaynak kişileri sırayla çağırıyoruz, jandarma kapıda bekliyor. İçeriye birer birer alıyorum. İki saat sonra odayı açtık, kimse kalmamış! Meğer adamlar pencereden birer birer kaçıp gitmişler! İşleri güçleri var, tarlada işleri varmış.” Bu olay, derleme zamanını seçerken ne kadar dikkatli olunması gerektiğini bir kez daha gösterdi. Kaynak kişilerin kendi işleriyle meşgul olduğunu göz önünde bulundurmak, onlara uygun bir zaman ayarlamak bu işin en önemli taraflarından biri. Birine “İşini gücünü bırak, tarlayı bırak, benimle otur.” diyemezsiniz. Çünkü kaynak kişilerin kendi gündelik işleri, yaşam düzenleri vardır. Bu yüzden derler ki en uygun derleme vakti gecelerdir. Ancak devlet memurları için bu biraz zor olabilir; çoğu gece olunca yatıp uyumak isterler. Ama ben Folklor Dairesinde çalışanlara hep şu prensibi aşıladım: Bizim işimiz mesai saatlerine bağlı değildir. Asıl işimiz beşten sonra başlar. Nerede hayat, nerede kültür varsa, biz orada olmalıyız. Kültürün tam içinde, doğal akışıyla birlikte yaşamalıyız. Çünkü halk kültürü ve folklor, hayatın akışında ortaya çıkar ve biz de o akışı yakalamak zorundayız.

Muzaffer Sarısözen, derlemelerinden birinde bir kaynağa gitmiş, kaynak kişi ağıt yakmaya başlamış. Sarısözen, o sırada birkaç kişinin ağıt eşliğinde oynamaya başladığını görmüş. Birkaç farklı yerde bu tür “ağıtla oynayan” insanlara rastladığını söylüyor. Bu olayları değerlendirirken, halkın duygularını ifade etme biçimlerinde mucizevi buluşlar olduğunu vurguluyor. Örneğin, “Hey on beşli on beşli” adlı Tokat türküsü var. Çoğu kişi bunun 1915 doğumlu gençlerin Çanakkale’ye savaşa gitmesi üzerine yakılmış ağıtvari bir türkü olduğunu düşünüyor. Ancak bu ağıt, bir oyun havası olarak da çalınır ve insanlar bu türküyle neşeyle oynarlar. Bir gün Tokatlı birkaç arkadaşına, “Bu ağıtta niye böyle oluyor?” diye sordum. Bağlamada ağır ağır “Hey on beşli on beşli” çalmaya başladılar. Onlara, Sarısözen’in *Türk Folklor Araştırmaları*’nda yazdığına dikkat etmelerini söyledim. Aslında, askere gitmek bir düğündür; arkasından ağıt yakılmaz, dedim. “Bunun, cepheye düğüne gider gibi gitmek olduğunu unutmuş olabilir misiniz?” dedim. Bu türküyü ağır bir şekilde çalmayı bırakmalarını ve bunun sevinçli bir olay olduğunu hatırlamalarını önerdim. Çünkü halkın duygusal ifadeleri çok farklı ve derin olabilir, yanlış anlamalar da bu yüzden ortaya çıkabilir.

- Hocam, “Bizim işimiz mesai saatlerine bağlı değildir.” dediniz. Bu sözlerinizden hareketle diyebiliriz ki bir halk bilimci ve derlemeci için her ortam, her yer ve her an bir sahadır. Halk bilimcilerin sürekli gözlem yapması, her zaman algılarının açık olması gerekli değil mi?

- Evet, derleme yaparken doğal ortamda çalışmak en ideali, ancak her zaman bunu gerçekleştiremiyoruz. Ben de kalem ve kâğıdı elime alarak seyahatlerimde, özellikle Balkanlar'da, pek çok atasözü ve deyimini, o an insanların ağızlarından doğal olarak çıktıkları şekliyle not almışım. Ardından anlamlarını sorarak bu sözleri derlemişimdir. Bu şekilde sahada karşılaştığım halk kültürü unsurlarını kaydetmeye çalıştım. Bir gün bir halk bilimi hocası, "Bu şekilde derleme yapılır mı?" diye eleştirdi. Ben de ona "Doğal olarak anında yakalıyorum işte." dedim. Ancak bu tarz derlemenin iyi bir yöntem olmadığını savundu ve aramızda bir tartışma yaşandı. Rahmetli Prof. Dr. Nevzat Gözaydın'dı bu hoca. "Derleme ancak kitaplarda yazıldığı gibi gözlem yapılarak olur." diye ısrar etti. Ben ise doğal ortamda kaydettiğim bu sözlerin de değerli olduğunu düşünüyordum. *Türk Dili* dergisindeki yazılarımda, her zaman o sözün hangi ortamda, hangi olay üzerine sarf edildiğini özellikle vurgulayarak kaydetmişimdir. Çünkü o doğallık, atasözünün ya da deyimini hangi bağlamda söylendiği çok önemlidir. Bunun ardından, o sözün daha önce ailede kullanılıp kullanılmadığını, nasıl ve ne şekilde kullanıldığını da araştırır ve kaydederim. Bu detaylar, o sözün anlamını ve değerini daha iyi anlamamıza yardımcı oluyor.

- *Folklor derlemelerinde sadece malzemeyi toplamak değil, aynı zamanda o malzemenin doğduğu ve yaşadığı gündelik hayata da tanıklık etmek gerekir. Bu, derlemeyi destekleyen önemli unsurlardan biridir, değil mi hocam?*

- Kaynak kişilerle birlikte vakit geçirmeden, onların gündelik yaşamlarına tanıklık etmeden sağlıklı ve düzgün malzeme toplamak pek mümkün olmaz. Bugün size biraz bilgi verir, yarın keyifli bir anına rastlarsınız, rakısını alırsınız, belki daha fazlasını paylaşır. Mesela Kastamonulu bir türkü kaynak kişisi vardı. Onu Kastamonu'da çalıştırmak istesem, o keyfine düşkün adam belki günde iki türkü söyler, rakısını içip sohbet ederdi. Ancak, onu Ankara'ya getirdim, burada rakısını içirdim ve bir hafta içinde 425 türkü çaldı, repertuarını tamamen açtı. Böylece, burada çok daha verimli bir çalışma gerçekleştirdik, onu sağdık. Bu da unutulmaz bir hatıradır. O kişinin karakterini ve alışkanlıklarını bildiğim için böyle bir yol izledim. Hâkim olan oğlunun evinde kaldı ve gündüzleri onu sağdık, yani tüm bilgilerini aldık. Onun yapısına uygun bir ortam oluşturunca daha verimli bir derleme gerçekleştirdik.

- *Günümüzde öğretmenlerin halk kültürü derlemeleri konusundaki konumlarını ya da yaklaşımlarını gözlemlene fırsatınız oldu mu? Sizce, öğrencileri lise döneminden itibaren halk kültürünü ve kültürel unsurları derlemeye teşvik eden faaliyetler var mı, yoksa bu alanda bir eksiklik mi söz konusu?*

- Hayır, öğretmenler hâlâ bu tür çalışmalar yapıyor. Bildiğim kadarıyla eğitim

fakültelerinde halk bilimi dersleri hâlâ mevcut. Örneğin, şu an Bolu Dörtdivan’da bir lise öğretmeniyle (Dr. Yasin Şen) iletişim hâlindeyim. Kendisi, öğrencilerine ödevler vererek bizim zamanımızda olduğu gibi bilmeceler, masallar derletiyor, yöresel halk şairlerini araştırıyor. Öğrencileriyle küçük kitapçıklar hazırlıyor. Hatta o öğretmen, yöreden bir halk şairi (Düldül Mevlüt) üzerine benim yaptığım bir çalışmayı kitaplaştırdı. Derleme bantlarımı kendisine verdim, onları çözdü ve bu çalışmayı 2024 yılında yayımladı. Yani hâlâ bu alanda aktif bir çalışma var, diyebiliriz.

Bizim dönemimizde (1950’li, 60’lı ve 70’li yıllar) ise halk bilimi ya da halk kelimesi pek kullanılmazdı, hatta bazı kelimeler ideolojik gerekçelerle yasaklıydı. Örneğin, Nazım Hikmet’i ders olarak öğrenemedik. “Halk” kelimesi o dönemde halk partisini veya sosyalizmi çağrıştırdığı için pek hoş karşılanmazdı. Halk bilimiyle ilgilenirken en büyük zorluk, yöneticilere ve siyasilere halk biliminin solculuk ya da komünizmle alakası olmadığını, aksine milliyetçiliği ve devletini tanımanın bir yolu olduğunu anlatmaktı. Bu durumu Ziya Gökalp’ten örnekler vererek açıklamak zorunda kalıyorduk. Hâlâ günümüzde bile bu tür endişeler devam ediyor. Örneğin, Kültür ve Turizm Bakanlığı, “halk kültürü” terimini kaldırmış durumda. Bu kelime, halk partisini ya da sosyalizmi çağrıştırdığı için kullanılmıyor. Eski adıyla HAGEM olan Halk Kültürü Dairesinin ismi bile değiştirilmiş. Şimdi “Yaşayan Miras ve Kültürel Etkinlikler Genel Müdürlüğü” adıyla anılıyor. Geleneksel kültür gibi daha nötr terimler kullanılıyor, böylece bu tür endişeler tamamen ortadan kaldırılmaya çalışılıyor.

- *Değerli Hocam, söyleşimizin sonuna gelirken saha çalışmalarına dair başka eklemek istediğiniz hususlar var mı?*

- Daha çok şey anlatabilirim, çünkü anlatmadığım ve zamanın yetmediği birçok önemli nokta var. Ancak burada size aktardığım temel ve can alıcı meselelerin önemli olduğunu düşünüyorum. İyi ki geldiniz, çünkü bu fırsatla hem devletteki görevim sırasında yaşadığım tecrübeleri hem de şahsi olarak Türk Dil Kurumundaki halk şairleri ve halk hikâyeleri üzerine edindiğim deneyimleri paylaşma şansı buldum. Özellikle Âşık Şeref Taşlıova ile çalışmak, onunla birlikte bu hikâyeleri yazıya geçirmek, anlaşılmayan yerleri konuşup düzeltme fırsatım olması hayatımın en zevkli işlerinden biri oldu. Aynı zamanda âşık makamları üzerine yaptığımız çalışmalarla Türkiye’ye bir profesör kazandırmış olduk. Bu süreç hem halk bilimi için hem de şahsım için büyük bir kazançtı.

Türkiye’deki folklor derlemelerinin büyük bir çoğunluğunun metot ve teknik açısından kusurlu olduğu görüşüne katılıyorum. Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu’nun bu konudaki eleştirilerine tamamen hak veriyorum. Biz, zaman selinin

önünden kütük toplamaya çalışıyoruz. Ne kadar malzeme toplayabilirsek o kadar iyi. Fakat zaman darlığı nedeniyle, köylerde düğün gibi olayları doğru ve derinlemesine incelemek oldukça zor. Örneğin, bir köyde düğün gelenekleriyle ilgili sağlıklı bir derleme yapabilmek için en az 4-5 kişiden veri almak gerekir. Babalarının ve annelerinin düğünlerinin nasıl yapıldığını öğrenmek, ardından örnek olayları izlemek için en az üç düğünü gözlemlemek lazım. Ancak ne benim ne de diğer derleyicilerin bu derinlemesine çalışmaları yapacak yeterli zamanı olmadı. Yazılanlar, kurtarılan kısımlar oldu ve bu kurtarılanlar yeterli mi? Çok şükür ki bu bile yeterli oldu. İyi ki bunlar yapılmış. Ayrıca, seyahatnameler ve başka kaynaklarla bu eksiklikler desteklenebilir, biliyorsun.

Bir de şu var ki birçok derlemede müstehcen ya da toplumu rahatsız edecek ifadeler çıkarılmıştır. Toplumsal hassasiyetlere uygun olmayan, cemaatleri incitebilecek ifadeler ayıklanmıştır. Yayıncılık ve derleyicilik iki farklı süreçtir, bunu iyi anlamak gerekiyor. Muzaffer Sarısözen'in birçok türkünün sözlerini değiştirdiği biliniyor. Derlemelerde kaydedilen şekliyle radyoda çalınan versiyonlarını karşılaştırdığımızda bu farklar ortaya çıkıyor. Ancak, Sarısözen'in bunu yapmasında haklı olduğunu düşünüyorum. Çünkü yayıncılık, toplumun geniş bir kesimine hitap eder ve toplumun hassasiyetlerine dikkat etmek zordur. Derleyicilikte ise işin özü olan malzeme toplanır, fakat bu malzemeyi olduğu gibi yayımlamak her zaman uygun olmayabilir. Toplumun zaman içinde dil ve kültürle ilgili tercihleri değişir. Örneğin, 19. yüzyılda doğal kabul edilen bazı küfürlü ifadeler, 20. yüzyılda daha az kullanılmaya başlandı, belki de 21. yüzyılda tamamen ortadan kalkacak. Toplumların, bu tür ifadeleri zamanla süzerek düzeltme, değiştirme hakkı vardır. Bu nedenle, yapılan değişiklikleri sansür olarak görmüyorum; aksine, bu toplumun kendini geliştirme ve uyum sağlama sürecinin bir parçası. Eflatun Cem Güney ve Naki Tezel gibi isimlerin halk masallarını düzenleyip edebî hâle getirmesi, bu masalların eğitimde kullanılabilmesi açısından çok doğru bir yaklaşımdı. Çünkü halkın ağzından çıktığı hâliyle bu masalları olduğu gibi yayımlamak hem dil açısından hem de içerik açısından uygun olmayabilirdi. Eğer bilimsel davranıyoruz diye tüm halk anlatılarını sansürsüz ve düzenlemeden yayımlamaya kalkışsaydık, eğitim ve öğretim için ne kadar elverişli olacağını sorgulamak gerekirdi.

Türk Dil Kurumunun ilk büyük atasözleri sözlüğünde müstehcen ifadelerin bir kısmını olduğu gibi kullanması da büyük tartışmalara yol açmıştı. O dönemde, 70'li yıllarda, bu durum çok ciddi tepkiler aldı. Toplumda bazı insanlar "Türk halkı böyle konuşmaz." diye şikâyet etti. Ama aslında halk arasında sıkça kullanılan, farkında olmadan dile getirilen bu ifadeler günlük yaşamın bir parçasıydı. Özellikle bazı yörelerde, konuşmaların doğal bir parçası hâline

gelmiş küfürlü ifadeler, bir çeşit dil süsü gibi kullanılabiliyordu. Bu da halkın gündelik diline dair önemli bir gerçeklikti. Ancak yayıncılıkta bunu olduğu gibi vermek, o dönemin sosyal ve ahlaki değerlerine ters düşebiliyordu.

Prof. Dr. Özkul Çobanoğlu'nun derlemelerin %90'ının güvenilmez olduğunu ve metot ile teknik bakımından yetersiz olduğunu söylemesi, bir bakıma gerçekçi bir eleştiridir. Ancak, folklor ürünlerinin doğuş, yayılış, yok oluş ve dönüşüm süreçlerini göz önünde bulundurduğumuzda, bu müdahaleler aslında gerekli ve doğru. Biz folklor ürünlerini salt koruma amacıyla değil, onlardan yararlanmak için derliyoruz. Bu ürünlerin eğitimde, teknolojiye ve toplumun çeşitli alanlarında nasıl kullanılabilceğine bakmak önemlidir. Bu nedenle, halk bilimi ürünlerini yararlı olanları yaşatmak üzere değerlendiriyoruz. Yararlı olmayanları ise müze veya arşivlerde muhafaza ediyoruz. Ancak, belki iki asır sonra o arşivlerdeki ürünlerden bile farklı şekillerde yararlanacak araştırmacılar ortaya çıkabilir. Dolayısıyla, bu müdahale ve değerlendirmeler zamanın ihtiyaçlarına göre yapılmalı. Tabii ki ideal olan, bir bölgede derleme yaparken oranın evlatlarıyla çalışmak, toplumun içinde 24 saat var olmak ve bu süreçte o kültürün kendiliğinden gelişen yönlerini gözlemleyip derlemektir. Ancak, gerçek dünyada zaman ve kaynak sınırlamaları nedeniyle, bu ideal yöntemi uygulamak her zaman mümkün olamıyor.

- *Kıymetli Hocam, söyleşimizin son sorusu olarak genç araştırmacılara tavsiyelerinizin neler olduğunu öğrenmek istiyoruz.*

- Genç araştırmacılara tavsiyem şudur: Halk kültürü çalışanları ve halk bilimi eğitimi alanlar olarak şanslı insanlarsınız. Bu şansınızı iyi bilin. Halk bilimi, üzerinde çalışmaktan büyük keyif alacağınız bir alan. Bu dalda çalışmak bir ayrıcalıktır; ancak halkı ve halk kültürünü sevmeyen insanlar, halk bilimci olamazlar. Eğer bu sevgi eksikse, bu alanda çalışmak yerine başka bir mesleğe yönelmek daha doğru olur, belediyede memurluk yapsınlar mesela. Çünkü halk bilimi, sevgiyle yapılacak bir iştir. Dediğim gibi, 24 saat boyunca olayların içinde olmanız gerekir. Bakanlıktaki arkadaşlar arasında, bu alana sadece para için ya da başka branşlardan zorla gelenler vardı. Ne yazık ki o kişilerin hiçbiri bugün halk bilimi alanında yok. Ama ben hâlâ buradayım, Hayrettin İvgin ve Sabri Koz da öyle. Bu işi gerçekten sevenler, köy kültürünün içinden gelenler zaten belli oluyor. Halk bilimi, sevilmecek bir alan değil; ancak bu kültürün içinden gelmeyen ya da tesadüfen bu alana girenler, zamanla kendilerini eleyip uzaklaşacaklardır.

Bugünkü teknoloji, bizim çalıştığımız döneme göre gerçekten inanılmaz imkânlar sunuyor. Eskiden teyp taşımak, çalışmak, kaydetmek ne kadar zor ve

meşakkatliydi. Şimdi ise küçücük bir cihazın içine on binlerce fotoğraf ve saatlerce konuşma sığdırabiliyorsunuz. Bu, halk bilimi araştırmacıları için büyük bir nimet. Şu an derleyici ya da halk bilimci olmak, bizim zamanımıza kıyasla çok daha şanslı bir durumda. Bu şansı doğru kullanmak, teknolojiyi verimli şekilde değerlendirmek gerekiyor. Her gün yeni ürünler, yeni yöntemler çıkıyor. Mesela bakın, şu zarfımda sürekli olarak yeni atasözü ve deyimleri topluyorum. Günümüzdeki kültürün yarattığı yeni atasözü ve deyimler, sosyal medyanın etkisiyle çok daha hızlı yayılıyor ve kalıplaşıyor. Eskiden bir deyim ya da atasözünün kuşaklar arasında aktarılması uzun yıllar alırdı. Fakat şimdi, sosyal medya aracılığıyla bir deyim veya ifade çok kısa sürede geniş kitlelere ulaşabiliyor. Mesela “kıymaya gitmek” gibi bir deyim, emeklilerin Et ve Balık Kurumunun önünde kuyruğa girmesiyle ilişkilendirilmiş ve birkaç ay içinde yaygınlaşmış. Eskiden iki nesil arasında dolaşması yıllar alan deyimler, bugün bir hafta içinde dilden dile dolaşıp kalıplaşabiliyor. Bu, kültürel ifadelerin hızla şekil değiştirdiği ve toplumsal olaylarla doğrudan bağlantı kurduğu bir dönemde yaşadığımızı gösteriyor.

- *Saygıdeğer Hocam, sizinle görüşme fırsatı bulduğumuz için büyük bir mutluluk içindeyiz. Bizi evinizde böyle sıcak bir ortamda ağırladığınız, güler yüzünüz*

Fotoğraf-4: Nail Tan³

ve misafirperverliğinizle bizleri konuk ettiğiniz için sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz. Bugün, hayatımızın unutulmaz anılarından biri olarak hafızalarımıza kazandı. Tekrar çok teşekkür ediyor, size ve değerli eşinize sağlıklı ve uzun ömürler diliyoruz. Tanrı sizi korusun.

- Folklor alanında çalışmak kadınlara gerçekten çok yakışıyor. Kadınlardan derlenen malzeme eksikliği, inşallah sizler tarafından tamamlanacak. Bu alanda kadınların katkısı, halk kültürünün daha derin ve kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına büyük katkı sağlayacaktır. Sizlere teşekkür ediyor, başarılar diliyorum...

* Söyleşi, 31.05.2024 tarihinde Nail ve Mefharet Tan'ın Ankara'daki evinde gerçekleşmiştir.

³ Türk Dil Kurumu tarafından “2023 Yılı Türk Diline Hizmet Ödülü”ne layık görülen hocamızın ödül heykelciği ile çektiğimiz fotoğrafı.

Halk bilimi, kültürün dinamik yapısını anlamının ötesinde, saha çalışmalarının incelikleriyle şekillenen bir disiplinler arası alandır. *Saha ve Ben*, Türk halk bilimi sahasında derleme yapan araştırmacıların özgün deneyimlerini merkeze alarak, bu alanın yönetsel ve pratik boyutlarına ışık tutmaktadır.

Kitap, derleme sürecinin teorik çerçevesini saha gerçekleriyle buluştururken, alan araştırmalarında karşılaşılan sorunlar ve çözüm yollarına dair akademik bir perspektif sunmaktadır. Kaynak kişilerle kurulan ilişkiler, kullanılan araç ve yöntemler ile elde edilen verilerin analizi, bu çalışmada somut örneklerle ele alınmıştır.

Özellikle halk bilimi öğrencileri ve araştırmacılar için bir rehber niteliği taşıyan bu eser hem bir başvuru kaynağı hem de saha çalışması motivasyonu sağlayacak bir esin kaynağıdır. Halk biliminin mutfağını görmek, derleme çalışmalarının yöntem ve tekniklerine dair kapsamlı bilgi edinmek isteyen tüm okuyucular için vazgeçilmez bir kaynak.

